

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA KOPER
Predšolska vzgoja**

Doživljanje zvokov narave in glasbe v povezavi z zgodbo lutke

Traje v skupini pet- do šestletnikov

DIPLOMSKA NALOGA

Mentorica:

Doc. dr. Bogdana Borota

Kandidatka:

Klara Sobočan

Koper, 2009

KAZALO

I. TEORETIČNI DEL	5
1 UVOD	5
2 POSLUŠANJE	8
2.1 Vrste poslušanja	9
2.2 Pomen poslušanja glasbe za otrokov celostni razvoj	12
2.3 Povezave med glasbenim razvojem in poslušanjem glasbe	13
3 POSLUŠANJE GLASBE KOT GLASBENA DEJAVNOST	17
3.1 Cilji, ki jih dosegamo pri poslušanju glasbe	19
S poslušanjem glasbe želimo pri otrocih:	19
3.2 Metode poslušanja glasbe	21
3.3 Izбира glasbe za poslušanje	22
3.3.1 Vokalna glasba	22
3.3.2 Instrumentalna glasba	23
3.3.3 Glasbena pravljica	25
3.3.4 Zvoki iz narave in otrokovega okolja	26
3.4 Priprava na poslušanje	26
4 IZRAŽANJE DOŽIVETIJ OB POSLUŠANJU GLASBE	28
4.1 Trnovski model temeljnega učenja in povezava z doživljajskim poslušanjem glasbe ...	29
II. EMPIRIČNI DEL	33
5 GLASBA V PROJEKTU Z LUTKO TRAJO	33
5.1 Raziskovanje	34
5.1.1 Cilji raziskave	34
5.1.2 Hipoteze	35
5.1.3 Metoda raziskovanja	35
5.1.4 Vključeni v raziskavo	35
5.1.5 Zbiranje in obdelava podatkov	35
5.2 Rezultati in interpretacija	36
5.2.1 Zvoki Ljubljanskega barja	37
5.2.1 Poslušanje skladbe Carla Orffa: Scercando in Tiercen	40
5.2.2 Poslušanje skladbe Oliviera Messiaena: Prebujanje ptice (odlomek)	45
5.2.3 Preverjanje hipotez glede na dobljene rezultate	54
5.3 Povzetek rezultatov	55
6 SKLEPNE UGOTOVITVE	57
7 VIRI IN LITERATURA	59
8 PRILOGE	Napaka! Zaznamek ni definiran.

POVZETEK

Z glasbo vnašamo v življenje otrok veselje, nova pričakovanja in skrivnosti. Glasbene dejavnosti predstavljajo samostojno obliko glasbenega izražanja. Posebno mesto ima poslušanje, ki omogoča doživljanje glasbe in razvija zaznave glasbenih vsebin in prvin. V nalogi so poslušanje in doživljanje glasbe ter izražanje doživetij predstavljeni v povezavi s projektom Trnovski model temeljnega učenja. Motivacijo sproži lutka in njena zgodba. To je vesoljka Traja, ki iz sveta domišljije stopi v realno vsakdanje življenje vrtca. Znajde se v problemski situaciji in prosi otroke za pomoč. S poslušanjem zvokov narave ter skladb skladateljev Carla Orffa (Scercando in Tiercen) in Oliviera Messiaena (Prebujanje ptic – odlomek) sem želela ugotoviti, kako otrok doživlja glasbo in jo izraža z različnimi umetnostnimi jeziki (z gibom, likovnim, besednim in glasbenim izražanjem). Rezultati kažejo, da otrok svoja doživetja učinkovito izrazi z gibalno, likovno, besedno in glasbeno ustvarjalnostjo. Pri tem ugotavljam, da je poslušanje iste glasbe drugačno, če ob glasbi nastopi lutka s svojo zgodbo. Otroci ob glasbi poglobljajo doživljanje njenega problema. Če isto glasbo poslušajo brez povezave z lutko Trajo, pozornost v večji meri usmerjajo v zaznavo glasbenih sredstev in prvin.

Ključne besede: glasba, poslušanje glasbe, izražanje doživetij, otrok v zgodnjem obdobju, lutka v vrtcu, Trnovski model temeljnega učenja

SUMMARY

With the use of the music we bring happiness, new expectations and secrets in lives of children. Musical activities represent an autonomous form of musical expression. The special place has the listening, which allows us to experience music and develops perceiving of musical contents. In this work the listening and the experiencing of music and expressing of experiences is presented in association with the project Trnovo's model of base studying. The motivation is brought up by a puppet and her story. She is an extra terrestrial named Traja, who steps from the imagination into a real word of a kindergarten. She is caught in a problem situation and she asks children for help. Through the listening to the voices of the nature, songs by musician Carl Orff (Scercando and Tiercen) and songs by musician Olivier Messiaen (Dawn Chorus – a fragment) I have tried to find out how children are experiencing the music and how they express it through different languages of the art (movement, paint art, music and word expressions). Results show that children effectively express their experiences through movement, paint art, music and word creativity. I found out that the listening of the same music is different if a puppet with her story appears by. Trough the music children get deeply engaged in the experiencing of her problem. If they listen to the same music without appearance of puppet Traja, they pay more attention to the perceiving of musical means and elements.

Key words: music, listening of the music, expressing of experiences, child in his/her early years, the puppet in the kindergarten, Trnovo's model of base studying

I. TEORETIČNI DEL

1 UVOD

»Kako naj mislimo, da leži lepota, najdragocenejša na tem svetu, kakor kamen na obli, da jo brezbrizno mimoidoči pobere mimogrede? Lepota je nekaj čudovitega in tujega, kar oblikuje umetnik iz trpljenja svoje duše in iz kaosa sveta. In ko jo je ustvaril, ni vsakomur dano, da bi jo spoznal. Da bi jo spoznali, je treba ponoviti umetnikovo pustolovščino. To je melodija, ki ti jo poje; da pa bi jo slišali v lastnem srcu, potrebuješ znanja, občutljivosti in fantazije.« (Somerset Maugham – angleški pisatelj; Pahlen, 1979, str. 183)

Kaj sploh sedanji človek išče v glasbi; *glede tudi na vsesplošno in intenzivno ponudbo glasbe in morje zvokov – zvočno morje, ki nas obdaja ter v njem lebdimo.*

Ali bomo znali izplavati iz njega in poiskati pravo lepoto glasbe ali bomo samo brodili po njem in pustili, da nam pomeni mašilo prostega časa ter zvočno kuliso ali pa bomo zavestno vstopili v čarobni svet glasbe in dopustili, da nas popelje v lepoto, občutja, pobude, človečnost ...

Zvočno okolje je za otroke kot džungla, polna prigod, ki se včasih nepričakovano zapletejo in tudi na veliko presenečenje razpletejo. Po njej potujejo hitro, počasi, sami ali s prijatelji. Ob tem si zapomnijo mnogo različnih zvokov in zvočnih vzorcev, ki jih ne znajo takoj ponoviti, zanesljivo pa znajo pokazati, kako lepo jim je ob vsakem zvoku posebej, če le ni preglasen ali preveč vsiljiv. (Borota, 2006)

Da bi glasbo občutili in doživeli, potrebujemo znanje, občutljivost in fantazijo – kot pravi Maugham. Pri vsakem človeku, tudi pri otroku lahko zbudimo razumevanje za glasbo, če veselje, znanje, občutljivost in fantazija, ki jih izžarevamo ob glasbi, prihaja iz naše notranjosti. Zato smo vzgojitelji v predšolskem obdobju še kako pomembni. Razvoj glasbenih sposobnosti in s tem tudi celostni razvoj otroka poteka v kontekstu določenega, spodbudnega socialno-kulturnega okolja.

Radovednost in iz nje izhajajoče raziskovanje se kažeta že na začetku življenjske poti vsakega posameznika. Dojenček se ob prihodu na svet sreča tudi z zvočnim okoljem, ki ga začne sprva le slušno, kasneje z razvojem motorike pa še fizično raziskovati. Njegovo radovednost vzbujajo zvoki ljudi in predmetov, ki ga obdajajo. Od družinskega okolja, v katerem raste, je odvisno, v kolikšnem obsegu bo odkril glasbeni svet. Če mu starši ali varuhi pojejo pesmi, se bo nanje odzival tudi sam in v govornem obdobju začel po svojih zmožnostih pevsko ustvarjati ali poustvarjati. Otrokovo radovednost bodo pritegnili zvoki raznih improviziranih, lastnih in pravih instrumentov, iz katerih bo tudi sam poskušal izvabljalati zanimive zvoke in tone. Odzival se bo na poslušanje glasbe; nekatere skladbe ga bodo pritegnile, do drugih pa bo popolnoma brezbržen. Glasbeno-raziskovalna radovednost se tesno povezuje z otrokovo ustvarjalnostjo. Ob glasbi začne otrok »po svoje« peti, plesati ali pa igrati na kakšen improviziran ali pravi instrument. Kasneje želi glasbo izvajati sam glede na svoje zmožnosti in možnosti v okolju. Pri vseh spontanah glasbenih dejavnostih izhaja iz svoje hevristične naravnosti (Oblak, 1987).

Radovednost je predpogoj, da se bo otrok začel zanimati za glasbo in jo želel tudi ustvarjati oziroma poustvarjati. Vsak otrok lahko razvije določeno stopnjo muzikalnosti, predvsem odvisno od okolja, v katerem živi in odrašča. Pasivna muzikalnost se lahko kaže že kot veselje ob poslušanju glasbe. Vendar poslušanja glasbe ne smemo razumeti zgolj kot zvočno kuliso, ki nam ozvoči prostor ob drugih, bolj pomembnih dejavnostih.

Poslušanje je zavesten proces, ki bi mu morali nameniti prav takšno pozornost, kot jo posvečamo npr. spremljanju gledališke uprizoritve. Razvoj poslušanja in poglobljanja doživetij je v veliki meri odvisen od razvoja pozornosti ter zaznave, sprejemanja in razumevanja glasbe.

Glasba ima tudi močan psihološki učinek na človeka in da zares učinkuje, zahteva zbrano poslušanje. Zaradi tega je glasba kot zvočna kulisa sicer včasih spodbudna za dejavnost, včasih pa nas lahko obremenjeni z zvoki – to pa ni njen namen.

»Naši čuti otopijo, če zvokov ne doživljamo z zbrano pozornostjo. Resnično poslušanje glasbe zahteva vselej pravo sodelovanje, pošteno ukvarjanje z njo. 'Pasivna' muzikalnost zato obvezuje. Dojemati glasbo kot preprosto 'ugodje' bi bilo napačno. Dejstvo, da nekdo hodi v

opero ali na koncerte, še ni dokaz za muzikalnost. O muzikalnosti bi smeli govoriti samo tedaj, če je poslušanje tudi doživljanje« (Pahlen, 1979).

Sposobnost doživljanja pa je potrebno razvijati že v otroškem obdobju. Tudi samo kopičenje znanja glasbe nas pusti prazne, če izgubimo sposobnost doživljanja. Dejavno ukvarjanje z glasbo je gotovo eden najboljših in obenem najpreprostejših poti do doživljanja. Dejavno muzikalen pa je, kdor da svojemu muzikalnemu doživetju tudi svojo stvaritev z glasom, glasbilom, besedo, gibom ... skratka, s svojim ustvarjanjem.

Diplomsko nalogo sem navezala na projekt Lutka v našem vrtcu, kjer sodelujejo vsi oddelki različnih starostnih skupin Vrtca Trnovo. S sodelavko in kolegico Polonco Gabriel sva se odločili, da del projekta, ki zajema področje umetnosti, skupaj načrtujeva ter nato izvedeva in evalvirava vsaka s svojo skupino otrok (starost 3–4 oz. 5–6 let). Teoretični del je zato skupen, v empiričnem delu pa se pojavljajo zanimiva odstopanja tako v vsebinskem pogledu kot pri načinih izražanja doživetij.

2 POSLUŠANJE

Poslušanje je proces, pri katerem človek sprejema slušne dražljaje in jim daje neki pomen. Odvisno je predvsem od človekove čustvene naravnosti in njegove motivacije. Človek, gledano kronološko, najprej posluša, šele kasneje se nauči govoriti, brati in pisati. Poslušati začne že človeški plod, ki se na zvok odziva z gibanjem v materinem telesu.

»Sluh, poslušanje, slišanje in posluh so štirje temeljni pojmi v teoriji poslušanja. Sluh (avditus) je sposobnost zaznavanja zvočnih dražljajev. Delovanje sluha je predpogoj delovanja preostalih dveh funkcij. Poslušanje je zavestno, slušno zaznavanje zvočnega sveta, pomeni pa tudi pazljivo, napeto čakanje na glasove in zvoke. Slišanje je nasledek poslušanja, zato brez poslušanja tudi slišanja ni. Posluh pa je zmožnost razločevati tone različnih višin. Za glasbo je posluh, če normalno delujejo prvi trije pojmi, najpomembnejša prvina« (Ajtnik, 2001).

Že prvi stik otroka z glasbo se vzpostavi preko poslušanja. Mame pojejo svojim otrokom od rojstva dalje, nekatere celo že prej. Vsekakor je prvi otrokov stik s poslušanjem glasbe preko vokalnega petja. S tem nadaljujemo tudi v predšolskem obdobju, ravno tako pa uvajamo poslušanje znane pesmi v instrumentalni ali v orkestralni izvedbi. Poslušanje je sestavni del vseh glasbenih dejavnosti ter osnova za vse glasbene izkušnje, saj mora otrok sprejeti tonsko in ritmično organizacijo zvoka, kadar koli poje, igra na instrumente, se giba ob glasbi ali pa glasbo ustvarja. Pomembno je, da otrok že zgodaj sliši veliko kakovostne glasbe, ki mu da osnove za glasbeno rast.

V nasprotju s tem pa ima zvočno okolje kot posledica modernega načina življenja (industrializacija, sodobnejša tehnologija A-V sredstev ...) tudi negativne učinke. Veliko ljudi ima težave s sluhom zaradi dolgotrajnega poslušanja preglasne glasbe, uporabe slušalk, hrupa na delovnem mestu, doma ... Zunanji hrup predvsem v velikih urbanih in gosto naseljenih središčih onesnažuje okolje z zvoki. Najbolj so ogroženi otroci, katerih slušni organi še rastejo in se razvijajo ter so zato toliko bolj občutljivi. Otrokom moramo posredovati glasbo, ki ni preglasna, ter jih navajati na tiho poslušanje glasbe.

Pri poslušanju lahko pride do različnih motenj; motnje se pojavljajo zaradi neugodnega, nemirnega okolja, tehničnih medijev ter poslušalčeve nepripravljenosti in premajhne koncentracije oziroma pozornosti. Ker je poslušanje glasbe ovirano, ne pride do razumevanja in doživetja glasbe.

Pri poslušanju igra pomembno vlogo tudi ugodno psihološko počutje poslušalca. Morebitni strah pri poslušalcu vpliva na proces poslušanja in ga lahko tudi povsem prekine. Poslušanje glasbe je najpomembnejše prav v zgodnjem obdobju, zato bi morali poslušanju glasbe nameniti veliko pozornosti. To velja tako v odnosu do otroka kot tudi v odnosu do nas samih. Kajti kolikor boljšo glasbo poslušamo, toliko več pozornosti in koncentracije le-ta zahteva od nas.

2.1 Vrste poslušanja

Poslušanje kot komunikacijsko sposobnost lahko razvrstimo po različnih vidikih, kot jih navaja Plut-Pregljeva (1990).

Razločujoče poslušanje

Razločujoče poslušanje je temelj za razvoj sposobnosti poslušanja. Brez razvitega razločujočega poslušanja ne moremo govoriti o dobrem poslušalcu. V okviru slušnega razlikovanja lahko razlikujemo številne spretnosti, ki se pri človeku začnejo razvijati, še preden se rodi.

V posameznih človekovih življenjskih obdobjih se slušno razlikovanje izraža v različnih dejavnostih. Človeški plod se odziva na zvok z gibanjem v materinem telesu: na različne zvoke se različno odziva. Tudi za novorojenčke so ugotovili, da nanje ugodno vplivajo klasična glasba, človeški glas in bitje materinega srca. Še preden je otrok star eno leto, spozna, da različni predmeti ustvarjajo šume ter da jih lahko tudi sam ustvarja, če te predmete uporablja. Otrok začne ločevati človeški glas od živalskega ter kmalu po rojstvu posnemati določene glasove.

Priložnostno poslušanje

V človekovem življenju je najbolj pogosta priložnostna govorno-slušna komunikacija, ki poteka v družini, v šoli, na delovnem mestu, zabavi ... Ta vrsta komunikacije je relativno nezahtevna za govorca, pa tudi za poslušalca, je pa zelo pomembna za ustvarjanje ugodnih odnosov med ljudmi, kar pripomore k boljši komunikaciji.

Osnovni namen priložnostne komunikacije je spoznavanje z ljudmi in ustvarjanje novih osebnih stikov. V priložnostni komunikaciji bi morali poslušati potrpežljivo z razumevanjem in se vzdržati vrednostnih sodb že po nekaj stavkih, ki jih spregovori sogovornik. K vzgoji dobrega poslušalca sodi tudi usposabljanje otrok za priložnostni pogovor.

Poslušanje z razumevanjem

Poslušanje z razumevanjem je najbolj pogosta poslušalčeva dejavnost. Med izredno pomembnimi dejavniki, ki vplivajo na poslušalca z razumevanjem, je poslušalčev slušni spomin, s katerim je razumevanje govornega sporočila močno povezano in od njega odvisno. Zato je tudi pomanjkanje ali izguba spomina – pozabljanje – važen dejavnik.

Znano je, da si informacije najbolj učinkovito zapomnimo, če so smiselne, organizirane in nekako povezane z obstoječim znanjem, okoljem, poslušalčevimi izkušnjami, če so zanimive za poslušalca, zelo nenavadne ali pa če jih lahko zaznamo z več čutili hkrati (sluh in vid, sluh in vonj ...).

Poleg spomina so za poslušanje z razumevanjem pomembne še druge psihične sposobnosti poslušalca. Pozornost in koncentracija sta dve temeljni sestavini poslušanja, ki sta za poslušanje z razumevanjem zelo pomembni. Poslušanje z razumevanjem je sposobnost, ki zahteva od poslušalca številne zmožnosti med poslušanjem: zapomnitev dejstev, razlikovanje med pomembnimi in nepomembnimi dejstvi, ugotavljanje vodilnih misli sporočila, zapisovanje posameznih delov sporočila, postavljanje smiselnih vprašanj ...

Terapevtsko poslušanje

Bistvo terapevtskega poslušanja je poslušanje z razumevanjem in empatijo; poslušalec ostaja le sprejemnik sporočila, ne da bi vrednotil ali usmerjal govorcevo dejavnost v ubeseditev njegovega problema.

Terapevtsko poslušanje je izredno zahtevna oblika poslušanja, ker zahteva veliko časa, potrpljenja in samodiscipline poslušalca. Zdi se, da je največji problem terapevtskega poslušanja prezgodnje vrednotenje govorčevega sporočila in, kot posledica, dajanje nasveta, ne da bi govorca najprej poslušali z razumevanjem in se vživeli v njegov položaj.

Doživljajsko poslušanje

Doživljajsko poslušanje je proces, na katerega močno vplivajo človekova čustva. Doživljajsko poslušanje se nanaša na interpretacijo govornega jezika, glasbe in naravnih šumov. O tem, ali je mogoče razvijati doživljajsko poslušanje in kako, strokovnjaki niso enotnega mnenja. Eni menijo, da lahko poznavanje slišane vsebine, npr. glasbenega dela, njegove strukture, glasbenega izražanja, ugodno vpliva na doživljanje; drugi pa menijo, da intelektualne prvine moteče vplivajo na doživljanje ob poslušanju.

Govorimo lahko o treh učinkih glasbe na poslušalca:

- fizičnem (čutno poslušanje);
- emocionalnem (čustva in razpoloženje, izražena v glasbi, se prenašajo na poslušalca);
- intelektualnem (poslušalec spoznava posamezne glasbene elemente v delu in njihovo kompozicijo).

Poslušalci lahko doživljajo glasbo iz različnih razlogov in z različno intenziteto – to je posledica poslušalčevih osebnostnih lastnosti, izkušenj in nenazadnje tudi znanja.

Pogosto poslušanje z namenom doživljanja in estetskega uživanja glasbe, poezije, naravnih šumov (npr. ptičjega petja ...) ustvarja ugodne okoliščine za razvijanje doživljajskega poslušanja. Sposobnost doživljajskega poslušanja glasbe je mogoče razvijati:

- z urjenjem glasbenega spomina,
- s spodbujanjem k izražanju čustev in misli, ki so se pojavile poslušalcu ob poslušanju,
- s koncentracijo na glavno idejo glasbenega dela in na pomembna glasbena sporočila,
- s sistematičnim razvijanjem posameznih poslušalčevih spretnosti, ki so pomembne za doživljajsko poslušanje,
- z glasbenim znanjem
- in drugim.

2.2 Pomen poslušanja glasbe za otrokov celostni razvoj

Glasba izzove veselje pri otroku že v prvih mesecih njegovega življenja. Otrokove vezi z glasbo so globoko zakoreninjene v njegovem biološkem in fizičnem ustroju, pa tudi v psihičnem življenju.

Otrokove glasbene aktivnosti so pogoj za razvoj njegovih glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj. Poleg tega glasbena vzgoja prispeva k skladnemu, celostnemu razvoju otroka ter omogoča integracijo med posameznimi področji otrokovega razvoja. Glasbeno izvajanje, poslušanje in ustvarjanje vplivajo na otrokov estetski, psihofizični, afektivni (emocionalni), intelektualni, socialni in moralni razvoj (Borota, 2006).

Estetski razvoj poteka znotraj kulturno-zgodovinskega okolja, v katerem otrok živi. Ta razvoj je dolgotrajen, rezultati niso mišljeni kot neki končni izdelek, ampak kot proces, v katerem se otrok razvija, ki pa je v vsakem primeru subjektivno pogojen.

Psihofizični razvoj – Integracijo med psihofizičnim razvojem in glasbo gradimo na naravni povezavi med glasbo in gibanjem. Dodatne pozitivne učinke na telo pa ima tudi igranje na glasbila – otrok razvija motorične spretnosti, koordinacijo in natančnost giba ter tehniko dihanja, ki vpliva na izboljšanje počutja otrok, njihovega zdravja in odpornosti. V glasbenih igrah se razvijajo otrokovi temeljni gibi, hoja, tek, pravilna drža, krepi se njegovo mišičevje in organizem nasploh.

Afektivni razvoj – Preko slušnega zaznavanja vplivamo na otrokove emocije in izražanje njegovih čustev; le-ta pa so pri glasbenih aktivnostih spodbujena tudi zaradi estetskih dimenzij glasbe kot umetnosti.

Estetsko zadovoljstvo otrok dosežemo, ko na zvoke in ritme reagirajo emocionalno in hkrati skušajo razumeti zvočne oblike. Ko je otrok sposoben poslušati glasbo, občuti njen emocionalni vpliv, jo dojema in razmišlja o njej, reagira na njeno lepoto, razvije znanje in potrebe po glasbenih izkušnjah (Pesek, 1997).

Emocionalni procesi spodbujajo pri otroku pripravljenost ter interes za dejavnosti. Otroci opazujejo pojave v naravi in neposredni okolici bolj intenzivno in jih bolje spoznavajo, če to opazovanje spremlja pesem. Pomemben cilj glasbenih dejavnosti je otroku omogočiti doživljanje glasbe in pozitivnih čustev.

Intelektualni razvoj – Z glasbenimi dejavnostmi si otrok razvija splošne intelektualne sposobnosti, kot so: pozornost, zaznavanje, pomnjenje in mišljenje. Glasbene dejavnosti delujejo povezovalno v smislu sodelovanja leve in desne hemisfere.

Dograjuje in razvija si nove pojme. Razvija vzročno-posledično in analitično-sintetično mišljenje. Razvija govor, besedni zaklad in razumevanje. Razvija ustvarjalnost, ki pomeni konkretizacijo njegove domišljije.

Moralni in socialni razvoj – Pevski zbor, pevske in instrumentalne skupine so naravne socialne grupacije. Otrok ob njih začuti pripadnost skupini in razvija odnos do skupine ter spozna pomembnost svoje vloge v njej. S tem razvija pozitivno samopodobo ter spoznava samega sebe in svoje kvalitete, zmožnosti in lastnosti.

2.3 Povezave med glasbenim razvojem in poslušanjem glasbe

Povezavo med glasbenim razvojem in poslušanjem glasbe v nadaljevanju predstavljamo v sklopih, ki so opredeljeni s starostjo otrok. Kronološka starost ni pogoj ali izhodišče za načrtovanje. Uporabili smo jo kot pomoč za opredelitev predvidenih korakov razvoja poslušanja in poglobljanja doživetij pri otroku do šestega leta starosti.

Zaznavanje zvokov in poslušanje v prvem letu starosti

- Poslušanje glasbe je pomembna sestavina prilagajanja dojenčka na glasbeno okolje. Poslušanje ostane pomembna dejavnost tudi potem, ko otrok razvije zmožnosti za aktivno sodelovanje pri drugih glasbenih dejavnosti.
- Odzivanje na glasbene zvoke je pri dojenčku opazno v spreminjanju mimike obraza, bitju srca in ritmu dihanja ... Največjo pozornost pokažejo pri poslušanju petja. Ugajata jim umirjena glasba in visoka lega tonov. Pri treh mesecih lokalizirajo izvore zvoka.

- Pri ustreznem izboru glasbe za poslušanje se otroku razvijejo potreba po poslušanju glasbe, slušna pozornost in sposobnost sprejemanja glasbe.
- Z daljšanjem budnega obdobja se pri dojenčku pokažejo novi odzivi na glasbo. Prepoznavna intonacijo v glasu, razlikuje ljubezniv glas od grobega, znani glas od neznanega.
- Manasteriotti (1983) je v svojih raziskavah zapisala, da je največ malčkov najbolj pazljivo poslušalo otroške in druge pesmi ter instrumentalno glasbo, za katero so bili značilni blagoglasje, lepota zvoka in skladnost.
- Otroci se od sedmega meseca dalje na poslušanje odzivajo z gibi in glasom.
- Otrokovo pozornost lahko vzbudimo tudi z lutko.

Poslušanje in odzivanje na glasbo v drugem letu starosti

- Otrok loči glasbene od neglasbenih zvokov. Otrokovo radovednost in interes do glasbenih zvokov izkoristimo za uvajanje v aktivno poslušanje, npr. poslušanje našega petja. Značaj in razgibanost pesmi ponazarjamo z gibanjem našega telesa, lutke, igrače (izvedemo dejavnost, ki je vsebinsko skladna z glasbo – ob tem prebujamo njegova čustva veselja in ugodja).
- Pogosto mu pojemo, ko nam sedi v naročju; gibanje spodbuja zaznavo glasbenega utripa. Otroku godi poslušanje rimanih besedil.
- Otrok z večjim zanimanjem posluša glasbo, ki je poimenovana po kakem liku, živali ali igrači. Rad posluša tudi plesno glasbo, predvsem glasbo svojega kulturnega okolja (Manasteriotti, 1983).
- Ker je otrokovo mišljenje konkretno, ga moramo pred poslušanjem glasbe seznaniti s tistim, o čemer bo poslušal (o igrači, sliki, kakem drugem predmetu ...).
- Pogosto poslušanje iste skladbe vpliva na razvoj glasbenega spomina in glasbenih sposobnosti.
- Otroku posredujemo zvoke v živo; predvajanje z avdiovizualnimi sredstvi je manj priporočljivo. Pred izvajanjem določene skladbe na glasbilu otrokom najprej pokažemo uporabo glasbila (Voglar, 1980).
- Pred poslušanjem otroke motiviramo.
- Glasbene vtise lahko poglobljamo s sliko, z lutko ali igračami.
- Proti koncu drugega leta začne otroka zanimati tudi glasba brez besedila in gibov. Postopoma jo začenja podoživljati.

Poslušanje in doživljanje glasbe v tretjem letu starosti

- Afektivni in psihomotorični razvoj otroku omogočata zbrano poslušanje glasbe, pri katerem je otrok pozoren na vsebino slišane. Njegovo pozornost in interes povečamo s pogovorom o zvokih ali glasbi pred poslušanjem. Otroka uvajamo v poslušanje instrumentalne izvedbe pesmi. Rad posluša posnetke konkretnih zvokov. Po poslušanju se o slišnem pogovorimo.
- Veliko otrok že posluša glasbo sede 5 minut, pa tudi dlje. Kadar otroci tiho in zbrano poslušajo glasbo, ne čutijo potrebe, da bi se nanjo odzivali z glasom ali gibom.
- Zanimanje in trajanje slušne pozornosti sta odvisna od motivacijske naloge, ki jo damo otroku pred poslušanjem. Z motivacijskimi nalogami otroke pripravimo, da poslušajo glasbo do konca in šele nato povedo, o čem govori skladba (Manasteriotti, 1983).

Poslušanje in doživljanje glasbe v četrtem in petem letu starosti

- V ospredju je doživljajsko poslušanje. Analitičnost se pojavi ob prepoznavanju instrumentov, na katere igra samostojno, in ob prepoznavanju instrumentalnih pesmi, ki jih poje. Na splošno prepozna tisto, kar sam dela.
- Otroci radi poslušajo znane pesmi, saj zraven lahko prepevajo.
- Otroke spodbujamo tudi k ustvarjanju lastnih izmišljij.
- Otrokom posredujemo tudi instrumentalno glasbo. Kako dolgo lahko otrok sledi taki glasbi, je odvisno od njegovih izkušenj, ustreznosti izbrane glasbe ter možnosti sočasnega gibanja.
- Otrok ve, da je za poslušanje potrebna tišina. Prepozna melodijo pesmi, ki jo poje, zazna in z gibom opiše izrazito dogajanje v glasbi. Loči uspavanke in rajalne skladbe. S slušno zaznavo razvijamo zaznavanje enakih in različnih zvočnih dogajanj.
- Otroke najbolj pritegnejo skladbe s poudarjenim ritmom in/ali melodiko.
- Glasbo lahko poslušamo tudi v obliki koncerta. Program bo krajši, sestavimo ga glede na izkušnje otrok in njihovo doživljanje.
- Poleg načrtovanega poslušanja na pobudo otrok pogosto uvajamo tudi priložnostno poslušanje. Otroci pogosto izrazijo željo, da bi jim zapeli ali zaigrali na glasbilo. Iz izkušenj vemo, da si otroci želijo poslušati glasbo po kosilu, popoldne, ko jih je v skupini manj ali ob drugih ustvarjalnih dejavnosti.

Poslušanje in poglobljanje doživetij v šestem letu starosti

- Otroci poslušajo glasbo zbrano in med poslušanjem ne motijo drugih. Izbirajo si glasbo po svojih željah. Radi poslušajo glasbo različnih narodov in kultur ter ob tem plešejo. Slušno prepoznajo: koračnico, uspavanko, rajalno glasbo, instrumentalno glasbo. Analitično zaznajo dolg/kratek zvok. Prepoznajo višji/nizji ton, če je vmes vsaj razdalja kvinte.
- Na koncertu tudi sami nastopajo. Včasih lahko povabijo tudi otroke srednje ali celo mlajše skupine. Na takšnem koncertu se lahko vrstijo različne glasbene skupine in solisti:
 - solistična vokalna in/ali instrumentalna izvedba,
 - skupinska izvedba vokalno-instrumentalne glasbe,
 - nastop zbora in vokalnih solistov,
 - nastop pevcev in plesalcev.

3 POSLUŠANJE GLASBE KOT GLASBENA DEJAVNOST

Poslušanje glasbe je sestavni del vseh glasbenih dejavnosti. V nadaljevanju pa namenjam pozornost poslušanju glasbe kot samostojni dejavnosti.

Poslušanje glasbe v največji meri vpliva na emocionalno življenje otroka, na otrokov razvoj estetskega čuta in glasbenih sposobnosti. Ko otrok posluša glasbo, odkriva svet glasbenih likov. Začenja opaziti lepoto – skladnost v glasbi. S pomočjo glasbe se usposablja za doživljanje višje stopnje estetske lepote. Glasba spodbuja otrokova čustva in dopušča prosto pot njegovi fantaziji. S poslušanjem glasbe se začne pri otroku razvijati glasbeni okus, zato moramo paziti tako na vsebinsko kot tudi na oblikovno primernost glasbe, ki jo otroku ponudimo. Merilo primernosti nam morata biti otrokova starost oziroma njegova razvojna stopnja in umetniška vrednost glasbenega dela.

Prav s poslušanjem glasbe pa lahko vzgojitelj bolje spozna in utrdi otrokove glasbene sposobnosti ter muzikalnost, saj je lahko otrok pri poslušanju glasbe prav tako aktiven kot pri drugih glasbenih dejavnostih (postavlja vmesna vprašanja, pripombe, prosi, ali lahko skladbo posluša še enkrat ...).

Poslušanje glasbe omogoča, da se pri otroku večata veselje in interes za glasbo. Če pa želimo, da bo otrok glasbo tudi doživljal in spoznaval njene značilnosti, jo mora aktivno poslušati. Pri aktivnem poslušanju sodelujeta intelekt in fantazija. Le tako poslušanje omogoča doživljanje glasbe in oblikovanje pozitivnega ali negativnega odnosa do glasbenega dela. Najmočnejši dejavnik aktivnega poslušanja je spodbuda. Da bodo otroci glasbo doživeli in razumeli, je potrebno sistematično in aktivno poslušanje glasbe.

Poslušanje glasbe brez interesa in zbranosti imenujemo pasivno poslušanje. Otroci velikokrat poslušajo glasbo, vendar po navadi ob izvajanju drugih aktivnosti, tj. brez interesa in usmerjene pozornosti. Torej jo sprejemajo le kot zvočno kuliso – s takim poslušanjem pa ne morejo razvijati in oblikovati sposobnosti za aktivno poslušanje glasbe. Pri aktivnem poslušanju otrok na podlagi doživljajskih in zaznavnih sposobnosti poustvari lastno predstavo glasbenega dela v svojem spominu.

Poznamo dve vrsti aktivnega poslušanja:

- doživljajsko, kjer so v ospredju čustvene reakcije, in
- doživljajsko-analitično zaznavo posameznih glasbenih prvin (npr. dinamika, tempo...). (Pahlen, 1979)

Pri predšolskem otroku je v ospredju predvsem doživljajski način aktivnega poslušanja. Otroci se v starosti od 1. do 3. leta spontano odzivajo na glasbo z gibanjem in glasom; kasneje, ko je spontanih odzivov na glasbo vse manj, pa spodbujamo otroke k aktivnemu poslušanju glasbe.

Poslušanje programske glasbe je lahko spodbuda predvsem za mlajše otroke. Ob tem lahko postavimo vprašanje, kaj predstavlja glasba, ki jo poslušajo, in s tem dosežemo pozitiven učinek, saj otroci glasbo poslušajo intenzivneje. Lahko pa pride do negativnega učinka, če otroci pri vsaki skladbi, ki jo poslušajo, iščejo zunajglasbeno vsebino. Programska glasba pomaga predstaviti dogajanje v naravi, dogodke, zna pripovedovati pravljice, predstavljati in opisovati like, razkrivati globine najrazličnejših čustev ... in otrokom predstaviti najrazličnejše izrazne možnosti v glasbi. Vendar ni vedno potrebno izražati dogajanja in vsebine, saj ima glasba sama po sebi izrazno moč. Kot tako lahko otroci poslušajo tudi absolutno glasbo.

Programska glasba – je inspirirana z določeno idejo, duševnim ali zunanjim dogodkom, ki je večkrat v zvezi z literarnim delom ali likovno umetnostjo; skladatelj jo opremi z naslovom ali pa sledi točno določenemu programu.

Absolutna glasba – je oblikovana brez kakršnih koli predstavniških asociacij in izključno po lastnih zakonih, učinkuje zgolj s tonsko obliko, ki pa je neposredni izraz določenih občutij.

Otrokom izpolnimo željo po večkratnem poslušanju iste glasbe. Otroci lahko ob tem doživljajo veselje, zadovoljstvo, skladbo lahko globlje doživljajo, če jo pogosteje slišijo. Starejši otroci pa ob poslušanju glasbe pridobivajo glasbeno besedišče (npr. pevec, solist, dirigent, glasbila ...) ob govoru vzgojiteljice, pa tudi z glasbenimi izkušnjami o posameznih glasbenih prvinah (tempo, dinamika, različne tonske višine ...).

Z otroki se po prvem poslušanju skladbe pogovorimo o glasbi in poslušanje nato vsaj še enkrat ponovimo. Otrok se lahko ob glasbi giblje, jo ritmično spremlja z instrumenti ali pa poskuša s svojim glasom ujeti melodično gibanje. Pomembno je, da čim manj govorimo, saj je naš cilj, da otroka usmerimo neposredno na glasbo, na njeno estetsko in emocionalno razsežnost, in ne poudarjamo formalnega znanja.

3.1 Cilji, ki jih dosegamo pri poslušanju glasbe

Pri načrtovanju izhajamo iz globalnih ciljev za umetnost, ki so opredeljeni v Kurikulumu za vrtce (1999).

Cilji so oblikovani v skladu z otrokovim zorenjem in učenjem, uresničujemo jih z glasbenimi dejavnostmi, izražajo pa se v glasbeno-razvojnih dosežkih otrok:

- doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti;
- razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljenosti;
- spoznavanje posameznih umetnostnih zvrsti;
- razvijanje izražanja in komuniciranja z umetnostjo;
- razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti.

S poslušanjem glasbe želimo pri otrocih:

- spodbujati veselje in ugodno počutje ob poslušanju glasbe;
- poglobljati željo po poslušanju glasbe;
- otroke čustveno razgibati, vplivati na njihovo čustveno občutljivost;
- razvijati sposobnost pozornega poslušanja;
- postopoma razvijati osnove estetskega glasbenega okusa.

Poslušanju glasbe daje velik pomen tudi Mira Voglar (1989), ki pravi, da želimo s poslušanjem glasbe doseči, da otroci glasbo radi in pozorno poslušajo, da glasbo doživljajo, izvedo kaj o njej ter spoznajo umetniško vredno glasbeno literaturo.

V otrocih želimo vzbuditi, poglobljati in oblikovati željo po poslušanju glasbe. Radi bi dosegli to, da si bodo otroci posamezno pesem ali skladbo zaželeli ponovno slišati. Veselje ob ponovnem poslušanju določene kvalitetne glasbene vsebine naj bo tudi vodilo za vzgojiteljevo nadaljnje delo.

Otrokom želimo oblikovati sposobnost poslušanja. Želimo, da bi pozorno poslušanje glasbe prešlo otrokom v navado, da bodo tako poslušali vsako glasbeno delo. Otroci naj sami ugotovijo, kdaj jim določeno glasbeno delo pojemo ali igramo le zato, da bi ga poslušali. Spoznajo naj, da če hočemo glasbeno delo zares dobro slišati, ne moremo ne peti ne igrati ne uganjevati ne govoriti in da pesem ali skladbo najbolje slišimo, ko zapremo oči.

Glasbo za poslušanje izvajamo ali predvajamo takrat, ko so otroci na to pripravljeni, zato glasbe ne poslušamo med jutranjim zbiranjem otrok ali popoldanskim odhajanjem. Tudi če se nam zdi, da otroci glasbi ne bodo pozorno sledili zaradi določenih dogodkov ali zunanjih motenj, je primerneje, če poslušanje glasbe prestavimo na ugodnejši čas. Glasbo predvajamo otrokom samo v popolni tišini, ko smo se prepričali, da ji bodo pozorno sledili.

Z glasbo želimo otroke čustveno razgibati, vplivati na njihovo čustveno občutljivost. Želimo, da se jih glasba dotakne globoko v njihovi notranjosti in pusti vidne sledove na čustvenih oziroma besednih odzivih ali pa se izrazi na drugih umetniških področjih.

Otroci naj nekaj glasbenih del tudi usvojijo in s tem ohranijo. To dosežemo z večkratnim ponavljanjem – ali na željo otrok ali zaradi povezave z drugimi področji.

Otrokom skušamo posredovati tudi nekatera spoznanja o glasbi. Otroka skušamo nevsiljivo uvajati v glasbo in mu posredovati nekatera, njemu dostopna glasbena spoznanja. Estetsko doživljanje je globlje in bolj prefinjeno, če smo na umetniškem področju bolj razgledani. Pri posredovanju pa moramo imeti občutek za pravo mero. Zavedati se moramo, da naj otroci glasbo emocionalno doživljajo čim večkrat, saj racionalno analiziranje glasbe okrne pravo doživetje.

V mlajši skupini predšolskih otrok se o glasbi načeloma ne pogovarjamo ob prvem stiku z glasbenim delom; takrat spodbujamo le otrokovo doživljanje. Ko pa otroci usvojijo večje število skladbic, se lahko o njih pogovarjamo, jih primerjamo, označimo po njihovi naravi. O

glasbenih delih se pogovarjamo tudi takrat, kadar želimo, da bi otroci vsebino in obliko glasbenega dela izrazili z gibom, likovnimi in drugimi sredstvi.

3.2 Metode poslušanja glasbe

Pri glasbenih dejavnostih metode lahko določimo vzgojitelji, lahko pa damo otrokom vso svobodo in jim s tem dopustimo, da jih vodi domišljija. Voglarjeva (1989) navaja naslednje metode poslušanja glasbe:

- Poslušanje miže – Predšolskega otroka navajamo, da glasbo posluša miže. Pri takem poslušanju okolje ne bo motilo zbranosti, zato bo lažje sledil glasbenemu toku. Prav je, da prostor nekoliko zatemnimo, ker bo otrok v temnem prostoru lažje mižal.
- Prepuščanje glasbi – Otroka usmerjamo, naj se poskuša glasbi prepustiti. Pri takem predanem poslušanju, ko pozabi nase in na svoje okolje, bo glasbo dosti globlje doživljal. Pri metodi prepuščanja glasbi je pomembna uvodna priprava na poslušanje, pri kateri otroci aktivno sodelujejo. Vsak otrok si ustvari svoj kotiček, v katerem se bo lahko predajal glasbi; izbere si lego za sproščeno poslušanje; tik pred poslušanjem prežene iz glave vse druge misli.
- Izražanje glasbe – Aktivno poslušanje glasbe usmerja otroka k poustvarjanju glasbenih vsebin. Otrok lahko svoje doživljanje glasbe izraža na več načinov: mlajši predšolski otroci izražajo svoja doživetja in predstave najpogosteje izražajo z ustvarjalnim gibom, starejši predšolski otroci pa likovno in verbalno.
- Ugibanje glasbe – Z ugibanjem otroka preusmerimo od doživljanja k razumskemu prodiranju v živo glasbeno delo, v analitično poslušanje, pri katerem je otrokova pozornost osredotočena na to, da kaj ugotovi. Pri takem poslušanju otrok ne doživi estetskega čustva, ampak intelektualno zadovoljstvo, ko zastavljeno uganko pravilno razreši. Zato to metodo uporabljamo manj pogosto kot druge, še največkrat v zvezi z uvajanjem in pri glasbenih didaktičnih igrah.
- Metoda poslušanja in opazovanja – To metodo uporabljamo predvsem pri poslušanju vokalne glasbe v živo. Opazovanje pevca in njegovega izraza poglobi doživljanje glasbe. Uporabljamo jo tudi pri poslušanju instrumentalne glasbe v živi izvedbi.
- Metoda doživljajskega poslušanja – Osrednji pomen poslušanja glasbe po tej metodi je doživljanje glasbenih vsebin, ki v otroku prebudi občutke, čustvovanje, jih iz njega izvabi, o njih govori ali jih izrazi z gibom, sliko, pripovedovanjem, igro ... Otroci

doživljajo glasbo različno intenzivno – odvisno od osebnostnih lastnosti, izkušenj, predznanja. Doživljanje se pogloblja in razvija ob večkratnem poslušanju. Več izkušenj pri poslušanju pomaga človeku razumeti njegovo lastno odzivanje na poslušane vsebine, zaradi česar jih intenzivneje doživi.

- Metoda doživljajsko-analitičnega poslušanja – Ta metoda temelji na razlikovanju in prepoznavanju. Ti dve analitični sposobnosti otroka razvijamo tudi na drugih področjih. Ta vrsta poslušanja je v večini primerov povezana s poslušalčevimi nalogami. Ob takem poslušanju je doživljanje glasbe moteno, zato ga ne uporabljamo pre pogosto. Prepoznavamo osnovne elemente glasbe in interpretacijo, barvo glasbil, naslove pesmi in instrumentalnih skladb, osnovno gradnjo skladbe – eno- ali dvodelnost. Tudi to metodo uvajamo postopno.

3.3 Izbira glasbe za poslušanje

3.3.1 Vokalna glasba

Prve izkušnje s poslušanjem glasbe dobi dojenček prav s poslušanjem petja. Tako je vokalna glasba prvi otrokov poslušalski repertoar.

Instrumentalne izvedbe otroških pesmi so nekakšen prehod od poslušanja petja k poslušanju instrumentalne glasbe. So torej nekak vmesni člen, saj povezujejo znano melodijo z novim zvokom instrumenta, pravi Voglarjeva. Tu lahko izbiramo med pesmimi, ki jih otroci poznajo, ali pa izberemo nepoznane pesmi. Običajno se odločamo za pesmi, ki so za otroke pevsko prezahtevne.

Pesem za poslušanje lahko izberemo:

- zaradi njene umetniške vrednosti;
- zato ker vzbuja v otroku močna čustvena doživetja;
- ker iz izkušenj vemo, da bo otrokom všeč;
- morda jo povežemo s katero drugo dejavnostjo;
- z njo lahko uresničujemo določeni smoter.

3.3.2 Instrumentalna glasba

Instrumentalno glasbo za poslušanje lahko otrokom posredujemo z A-V sredstvi ali v živo. V živi izvedbi otrokom posredujemo dve vrsti instrumentalne glasbe:

1. Instrumentalne izvedbe otroških pesmi

Izvajamo predvsem melodijo otrokom znanih pesmi; za posebne priložnosti pa lahko za popestritev izberemo tudi otrokom neznano pesem. Zaigramo jo lahko enoglasno ali dvo- oziroma večglasno, če poleg izvedbe instrumentalne pesmi npr. na klavirju ali kljunasti flavti izberemo tudi spremljevalna glasbila, kot so melodična tolkala (ksilofon idr.). Dvoglasje lahko ponazorimo tudi na enem instrumentu; po navadi je to klavir. Instrumentalno pesem lahko izvedemo tudi z variacijami, vendar mora biti osnovna melodija prepoznavna.

2. Instrumentalne skladbe

Pri izbiri instrumentalnih skladb moramo biti zelo pozorni na njihovo dolžino, saj otrok v predšolskem obdobju ne more dolgo časa zbrano poslušati. Skladba torej ne sme biti predolga. Voglarjeva (1989) priporoča:

- za otroke mlajše skupine naj ne bo daljša kot 30 ali 40 sekund;
- za otroke srednje skupine naj bi skladbe trajale 30 do 40 sekund;
- za otroke starejše skupine pa 35, 45 sekund do ene minute.

Poleg tega naj bi bile tudi ustrezno oblikovane; otrokom namenjene skladbe naj imajo bodisi poudarjeno melodiko bodisi poudarjeno ritmiko – ker to otrok najprej dojame. Otroku je težje slediti harmoniji in harmonskemu razpletanju, prav tako tudi ni sposoben slediti bolj zapletenim samostojnim melodijam in njihovemu prepletanju. Skladbe naj bi imele izraziti značaj, kar otrokom pomaga pri zapomnitvi.

Otrokom pa lahko pri poslušanju predvajamo tudi skladbe s pomočjo A-V sredstev, in sicer predvajamo:

- solistične,
- komorne ali
- orkestralne skladbe.

Izbiramo pa med naslednjimi skladbami:

- glasbena dela, namenjena otrokom

Posnetkov glasbenih del, namenjenih otrokom, ni prav veliko. Izbiramo lahko med:

Klavirske skladbe za mladino (skladatelja M. Lipovšek, P. Šivic)

Pleši, pajacek, pleši (M. Voglar)

Čudežna pesmica

Peter in volk (glasbena pravljica S. Prokofjeva)

B. Bartok: Klavirske skladbe za otroke

C. Debussy: Otroški kotiček

R. Schumann: Otroški prizori, Album za mladino

C. Orff: Plesna suita, Pomladni plesi, Živalski plesi in druge skladbe

... in druge skladbe, ki naj bi jih tudi vzgojitelji znali najti med množico ponudbe.

- glasbena dela različnih glasbenih stilnih obdobj, namenjena odraslemu poslušalcu

Med dobrimi glasbenimi deli je veliko takih, ki jih lahko bodisi v celoti bodisi po posameznih stavkih ali v obliki zaokroženih odlomkov predvajamo predšolskemu otroku, npr.:

O. Messiaen: Eksotične ptice

B. Bartok: Plesna suita, Glasba za godala, tolkala in čelesto

P. Hindemit: Simfonične metamorfoze na temo C. m. von Webra

B. Britten: Preprosta simfonija

I. Stravinski: Petruška, Žar ptica

O. Respighi: Ptice (suitsa)

M. Musorgski: Slike z razstave

E. Grieg: Per Gynt

C. Saintsaens: Živalski karneval

G. Bizet: Otroške igre (suitsa), Suitsa k Arležanki

P. I. Čajkovski: Hrestač (baletna suitsa)

A. Dvorak: 8. in 9. simfonija

B. Smetana: Vltava

R. Schumann: Otroški prizori

L. van Beethoven: Pastoralna simfonija

W. A. Mozart: Baletna glasba k pantomimi Les petits Riens, Mala nočna glasba,

Nemški baleti, Variacije na otroško pesem »Au vous dirai-je maman«

J. Haydn: Otroška simfonija

J. S. Bach: Orkestralne suite (3), predvsem v h-molu, Brandenburški koncerti (6)

D. in A. Scarlatti: Skladbe za čembalo (sonate)

F. Couperin: Skladbe za clavecin

A. Vivaldi: Koncerti za piccolo in orkester, Koncert za mandolino in orkester, Letni časi

Pogosto moramo skladbe skrajšati, saj je večina predolgih. Preden pa se tega lotimo, moramo dobro poznati oblikovne značilnosti izbranega glasbenega dela, da bomo skladbo skrajšali tako, da bo primeru najboljše ustrezalo in da ne bomo posegli v njeno melodično in ritmično oblikovanost. Kljub krajšanju naj bi zaobjeli neko zaključeno celoto – odlomek. Pri nekaterih večstavčnih skladbah je dovolj že, če poslušamo le en stavek. Postopoma lahko odlomke podaljšujemo, vendar zopet ne preveč. Izbiramo glasbena dela iz različnih obdobij, glasbenih kultur in sodobnosti. Izbor glasbenih del prilagodimo starosti otrok in njihovim izkušnjam.

Pri tem moramo upoštevati:

- umetniško vrednost glasbenega dela,
- raznolikost glasbenih vsebin,
- splošni in glasbeni razvoj otrok,
- značilnosti okolja, v katerem otroci živijo, in
- interes otrok.

3.3.3 Glasbena pravljica

Glasbena pravljica je ravnovesje različnih sestavin umetniškega izražanja: pravljичne vsebine, besede in glasbe. Preprostejše glasbene pravljice lahko predvajamo že otrokom iz mlajših skupin. Predvsem pa so primerne za otroke v drugem starostnem obdobju.

Glasbeno pravljico lahko oblikujemo in izvedemo tudi sami. Pomembno je, da izberemo preprosto, razumljivo pravljico (v njej naj bo malo dogajanja in čim manj besedila) z veliko ponavljanja istovrstnih situacij. Primerno je, če v pravljici nastopajo živali ali osebe, za katere lahko v glasbeni literaturi izberemo ustrezne skladbe, ali pa te junake ustvarimo sami.

Otroci bodo lažje sledili glasbeni pravljici, če bodo posamezne skladbice poznali in vedeli, kateri osebi, živali ali karakterju so namenjene. Otroke lahko postopno pripravljamo na poslušanje glasbenih pravlji; to je smiselno, če vsebuje glasbena pravljica veliko različnih skladb.

3.3.4 Zvoki iz narave in otrokovega okolja

To so zvoki, ki jih slišimo v naravi, v domačem okolju, v urbanih središčih, na vasi ... Ti zvoki so v otrokovi predstavi močno povezani s konkretnimi dogodki, ki mu pomagajo premostiti izgubljenost v zvočno abstraktnem svetu. Zato so te vsebine za poslušanje izredno pomembne. Otroci pa jih zelo radi poslušajo in oponašajo, saj predstavljajo povezavo s konkretnimi dogodki, osebami ...

3.4 Priprava na poslušanje

Najprej uredimo prostor, saj s tem otrokom olajšamo zbrano poslušanje. Tudi prostor sam bo vzbudil zanimanje za poslušanje, če bo drugače urejen kot sicer. Prostor lahko zatemnimo – s tem dosežemo lažje poslušanje. V mraku tudi sicer lažje mižimo, saj glasbo najboljše slišimo, ko izklopimo preostala čutila, tudi vid. Po najboljših možnostih skušamo izolirati vsakršen zvok, ki bi lahko bil moteč (zvok od zunaj, iz sosednje igralnice ...), in s sedeži pripravimo igralnico za poslušanje (lahko pripravimo stole kot v koncertni dvorani, lahko sedemo na blazinice ... – prilagajamo se željam otrok), vendar tako, da se otroci ne motijo med seboj. Še najboljše je, če imamo v vrtcu poseben prostor, namenjen glasbenim dejavnostim. Pri preurejanju prostora pa ne smemo pretiravati, saj bi preveč sprememb ravno tako motilo otroke pri zbranem poslušanju.

Napoved vsebine

Vzdušje za poslušanje lahko ustvarimo s pripovedovanjem kratke zgodbe ali pravljice. Ta seveda ne sme biti predolga, saj ima posredniško vlogo oziroma vlogo motivacije – uvaja v poslušanje glasbe. Poslušanje lahko uvedemo tudi z napovedjo glasbenega dela, s pesmijo, ki ima podobno vsebino, s pogovorom, uganko, glasbeno didaktično igro, instrumenti... Možnosti je veliko, vzgojitelj pa se med njimi odloča na podlagi skladbe, ki jo namerava

predstaviti, ali drugih dejavnikov, ki so povezani s tematiko skladbe. Izbiramo med raznolikimi možnostmi uvajanja in motivacije za poslušanje glasbe.

Otroku glasbeno delo pred pričetkom predstavimo oziroma ga napovemo. Lahko ga usmerimo:

- vsebinsko – napovemo vsebino skladbe;
- k doživljanju narave glasbe (skladba je vesela, otožna, razgibana ... otroke usmerimo v kako zunajglasbeno vsebino);
- k doživljanju lepega (vzbudimo posebno vzdušje, pričakovanje lepega, ki ni natančno opredeljeno);
- v lastno iskanje vsebine glasbenega dela (otroci glasbena doživetja ubesedijo ali izrazijo z drugimi umetnostnimi sredstvi).

Kaj želimo doseči s poslušanjem

Otroci naj bodo pri poslušanju skladbe umirjeni in psihično pripravljeni. Pri poslušanju naj bi vladalo nekakšno pričakovanje; s tem izostrimo čute ter pripravimo otroke za doživetje globine in veličastnosti glasbe. Pri otrocih želimo:

- spodbujati veselje in ugodno počutje ob poslušanju glasbe;
- poglobljati željo po poslušanju glasbe;
- otroke čustveno razgibati, vplivati na njihovo čustveno občutljivost;
- razvijati sposobnost pozornega poslušanja;
- postopoma razvijati osnove estetskega glasbenega okusa.

Pahlen (1979) meni, da je dejavno ukvarjanje z glasbo ena najboljših in najpreprostejših poti do doživljanja. Resnično poslušanje glasbe zahteva zavzeto sodelovanje in pošteno ukvarjanje z njo. Kajti če je človek preobremenjen z zvoki, njegovi čuti otopijo, ker ne doživlja zvokov z zbrano pozornostjo.

4 IZRAŽANJE DOŽIVETIJ OB POSLUŠANJU GLASBE

Aktivno poslušanje glasbe usmerja otroke k poustvarjanju glasbenih vsebin. Le-te pa lahko izrazi na različne načine; preko gibalno-plesnih, likovnih ali besednih doživetij.

Gibalno-plesno izražanje doživetij

Otrok poskuša z gibanjem ali različnimi gibalno-plesnimi vzorci slušnim vtisom dati vizualno podobo. Z gibanjem lahko izraža glasbene vsebine, doživetje glasbenih del in posamezne značilnosti zvoka oz. glasbene prvine. Glasba in gibanje sta za otroka nedeljiva celota ter dajeta številne možnosti za svobodno otroško kreativnost. Vzgojiteljica mora upoštevati individualne spodbude otrok, sprejemati njihove različne spontane gibalne reakcije ter jim omogočiti lastno glasbeno in gibalno interpretacijo.

Likovno izražanje doživetij

Otrok lahko likovno izraža glasbene vsebine, doživetja glasbe, posamezne značilnosti zvoka in zvočne barve. Povezava med glasbo in likovnimi dejavnostmi ni tako intenzivna kot med glasbo in gibanjem. V likovnih izdelkih prepoznavamo otrokovo intenziteto doživljanja in procese ozaveščanja glasbenih zaznav. Z likovnimi elementi lahko otrok pokaže razumevanje glasbene ali zunajglasbene vsebine, ki se pogosto navezuje na zgodbo, predstavljeno kot motivacijo za poslušanje.

Besedno izražanje doživetij

V veliki meri je odvisno od razvitosti otrokovih jezikovnih kompetenc, zato izražanje doživetij in zvočnih predstav glasbenega dela z besedo vključujemo predvsem pri starejših predšolskih otrocih. Otrok lahko pripoveduje vsebino skladbe, z besedami označi razpoloženje v skladbi ali svoje razpoloženje ob poslušanju te skladbe, lahko pa ugotavlja nekatere zvočne značilnosti skladbe. Beseda pa je v glasbi tudi izrazno sredstvo: rima v besedilu in poezija sta v tesni povezavi v vokalni in vokalno-instrumentalni glasbi.

Vzgojiteljica mora poznati glasbene in izrazne zmožnosti otrok, da bo uspešna pri načrtovanju glasbenih vsebin in dejavnosti, ki omogočajo uspešno gibalno-plesno, likovno in besedno izražanje otrok.

Glasbeno izražanje doživetij

Poslušanje glasbe je lahko spodbuda za otrokovo glasbeno ustvarjanje.

Cilj ustvarjanja ni neki izdelek, ki bi imel umetniško vrednost, temveč proces sam. Poslušanje glasbe lahko pri otroku vzbudi željo po:

- raziskovanju zvoka in glasbil,
- eksperimentiranju z glasom, materiali, sredstvi, instrumenti,
- spontanem izmišljanju melodij in besedila,
- oblikovanju spremljav na glasbilih,
- ustvarjanju lastnih instrumentalnih skladb,
- ustvarjanju zvočnih slik ter melodičnih in ritmičnih vprašanj in odgovorov,
- oblikovanju in izdelovanju improviziranih zvočil.

4.1 Trnovski model temeljnega učenja in povezava z doživljajskim poslušanjem glasbe

V Vrtcu Trnovo razvijamo svojski pedagoški model: Trnovski model temeljnega učenja. TMTU zajema model celostnega spoznavanja narave, model umetnosti in vizualnega opismenjevanja, model razvoja sposobnosti komunikacije ter izdelavo in animacijo lutke. Razvijamo ga po načelih razvojno-inovacijskega in akcijskega raziskovanja. Celotno motivacijo za nekajmesečno otrokovo aktivnost v projektu sproži lutka in njena zgodba. Originalnost projektnega dela z lutko je v umetniški in humanistični nadgradnji običajnega projektnega dela ter v načinu njegovega uresničevanja v konkretnem vzgojnem delu (Interno gradivo vrtca Trnovo 2008/09).

Letos je nosilka rdeče niti vesoljka Traja, ki prihaja iz vesolja in je v projektu raziskovanja prevzela motivacijsko vlogo. Z igro in vživljanjem prestopi iz sveta domišljije v realno, vsakdanje življenje vrtca, pridruži se otrokom pri igri, jedi, sprehodih, spanju ... Lutka je s svojo zgodbo, v kateri so bistveni zapleti, idealna za motivacijo otrok pri njihovih dejavnostih v vrtcu. Otrok je ves čas aktiven: raziskuje, ustvarja, išče rešitve. Lutka pomeni otroku prijatelja, ki mu zaupa in ga posluša. V vrtcu se vname nova ljubezen, ki animira in motivira otroka ter odnose v vrtcu oplemeniti z novo človeško kvaliteto. Otrok naj bi v projektnem delu z lutko spoznal, razvil in izrazil vse svoje potenciale in celotno osebnost ter vzpostavil čim bolj aktiven, čustveno bogat odnos do civilizacije in kulture. Vzgojiteljica organizira

vzgojno situacijo tako, da otrok kar najbolj aktivira svoje zmožnosti. V projektu ima pomembno vlogo igra. Otroci se učijo misliti, delovati, snovati, sprejemati odločitve.

V TMTU-ju naj bi bile združene vsebine in usmeritve kurikuluma, konceptualni modeli, ki vsebujejo sodobne dosežke teorije in prakse zgodnjega učenja, ter inovativna naravnost, ki je v vrtcu tradicija. Tako zasnovan način je ustrezen ter pomeni kakovostno spremembo, zlasti glede integracije področij, in teoretično usmeritev didaktičnih in metodičnih postopkov.

»Spoznavanje okolja, odkrivanje okolja in z njim povezani kognitivni procesi na eni strani ter notranje doživljanje in z njim povezani čustveni, motivacijski in socializacijski procesi potekajo zaradi združitve z umetnostjo na neverjetno zaostren način. Liki in njihova zgodba čustveno, doživljajsko in miselno motivirajo otroke za aktivnosti in učenja« (Gobec, 2000, v Borota, et al. 2006).

Otrokov razvoj ob igri z lutko

Področja otrokovega čustvenega, socialnega in spoznavnega razvoja, na katera ima lutka še poseben vpliv:

- razvoj domišljije,
- razlikovanje med fantazijo in realnostjo,
- razvoj pozitivne samopodobe,
- oblikovanje socialnih veščin,
- sprejemljiv način za izražanje emocij,
- jezik neverbalne komunikacije,
- razvoj empatije,
- spodbujanje ustvarjalnosti.

Zgodba lutke Traje

Celotno motivacijo sproži lutka in njena zgodba. Lutka pripotuje s planeta M-42 Orionove meglice in se znajde v našem vrtcu. Njen prihod je podkrepljen z glasbo in zvočnimi efekti, ki ponazarjajo vesolje. Ima posebno nalogo: njen planet propada, rešitve išče v raziskovanju planeta Zemlja ter znanju in modrosti človeštva. Izbrala je naš vrtec, ker leži ob Ljubljanskem barju, ki ima podobno vegetacijo, kot uspeva na njenem planetu. Tukaj rastejo rastline, ki so podobne in pomembne za preživetje žuželk na njenem planetu. V otrocih vzbudi željo, da ji pomagajo razrešiti problem. S tem pa so postavljeni v vlogo raziskovalcev, saj morajo z

lastno dejavnostjo poiskati odgovore v svojem okolju, okolje v ta namen spoznati, na novo odkriti in osvojiti.

Fotografija 1: Vesoljka Traja

Lutka Traja ima v sebi nekaj magičnega, saj izžareva energijo, ki ne pritegne le otrok, temveč tudi odrasle. Je privlačna in vzbuja močna čustva. S sporočanjem preko Traje se vzgojitelj, ki jo animira, otrokom približa in pridobi njihovo zaupanje. Otroci Trajo sprejmejo kot živega člana svoje skupine, jo občudujejo in aktivno vključujejo v svoje delo. Poveča se občutljivost za čustva drugih. Empatija – vživljanje – je pomembna sestavina celotne zgodbe. Lutka s svojim problemom v otrocih vzbudi željo, da ji pomagajo rešiti problem. Vse to pa se odraža tudi z glasbo.

S poslušanjem glasbe otrokom pomagamo doživeti dogajanje na planetu, ko vesoljka Traja pripoveduje svojo zgodbo. Doživljanje zgodbe obogatimo z domišljijскими predstavami, ki so bile vezane na izražanje doživetij z gibi, likovnim jezikom, z besedami in z glasbenim ustvarjanjem. Nagovorimo otrokovo čutno in čustveno doživljanje narave – s poslušanjem in spoznavanjem zvokov iz narave, izdelavo improviziranih instrumentov (ustvarjanje zvočne slike Barja).

Otroci ob razpoloženski glasbi, ki je povezana z lutko, različno izražajo svoja čustva:

- z gibanjem celega telesa,
- z obrazno mimiko in kretnjami rok,
- z raznovrstnim likovnim ustvarjanjem,
- čustva opišejo besedno,
- z glasbenim ustvarjanjem
- idr.

Glasba pomaga predstaviti dogajanje v naravi, glasba pripoveduje, omogoča zvočno slikanje posameznih likov (lutka), dogodkov (izumrtje planeta) ali čustev (veselje ob odkritju rastlin).

II. EMPIRIČNI DEL

5 GLASBA V PROJEKTU Z LUTKO TRAJO

Zavedamo se problema, da poslušanje glasbe zaradi vse preveč hrupnega okolja, ki nas obdaja, izgublja svoj namen. Mislimo seveda na tistega, ki ne zna poslušati, ki ne zna prisluhniti in ki ne ve, kaj sliši. Ker z otroki s pomočjo lutke raziskujemo Barje in njegov pomen za življenje ljudi v tem življenjskem prostoru, sem se odločila, da otrokom približam zvoke narave preko čutnih zaznav. Ob poslušanju zvokov iz narave sem hotela otrokom prikazati pomembnost naravnega zvočnega okolja, saj ekologija ne pomeni le zbiranja odpadkov, ampak tudi skrb za naravo in ohranjanje le-te v njenem prvotnem pomenu za človeka. Otroke sem spodbujala k razmišljanju, da je naravni glas (npr. petje ptice) glasbeno enakovredno gradivo kot naše prepevanje ali igranje na instrument.

Vzdušje narave so otroci podoživeli in izrazili z likovnim upodabljanjem zvokov iz narave. Ob tem pa smo se pogovorili in poslušali, kako skladatelj začuti povezanost z naravo in jo prelije v glasbo. Del tega smo slišali v skladbi Carla Orffa Scercando in Tircen. Skladba nam je pričarala prijetna čustva in razpoloženje.

Ob skladbi Oliviera Messiaena Prebujanje ptic so otroci podoživljali zgodbo lutke, skladba sama pa je v nas prebudila različna razpoloženja, močna čustva in nas popeljala na pot domišljije.

Skladbi sta bili izbrani za poslušanje in doživljanje kontrastnega razpoloženja v glasbi. Omogočili sta nam ustvarjalno izražanje glasbenih doživetij in predstav. Otroke s tem navajamo, da znajo prisluhniti glasbi, saj nam glasba sama pripoveduje.

Pri našem raziskovanju naravnih zvokov in zvokov, ki so posredovani s strani skladatelja, se pojavlja lutka, ki otroke motivira pri doživljanju in raziskovanju glasbe.

Ogledali smo si:

- Ljubljansko barje
- knjige

Poslušali smo:

- zvoke Ljubljanskega barja
- posnetke skladbic Carla Orffa: Scercando in Tiercen ter Oliviera Messiaena: Prebujanje ptic (odlomek)
- zgodbo lutke Traje

Pogovorili smo se:

- o zvokih, ki smo jih slišali na Barju
- o skladatelju
- o načinih poslušanja
- o instrumentih ter tehniki igranja na žvrgle in trstenke
- o skladbah
- o občutkih ob poslušanju
- o izdelkih otrok

5.1 Raziskovanje

V nalogi sem želela ugotoviti:

- Kako otrok doživlja glasbo in jo izraža z različnimi umetnostnimi jeziki (gibanjem, likovnim, besednim, glasbenim izražanjem)?

Zanimalo me je:

- Ali otrok doživlja glasbo drugače, če ob glasbi nastopi lutka, ki v okviru projekta predstavi svojo zgodbo in svoj problem?
- Ali bo otrok ob glasbi prišel do rešitve problema?

5.1.1 Cilji raziskave

1. Spodbuditi otroke k izražanju doživetij z različnimi umetnostnimi jeziki
2. Ugotoviti otrokovo doživljanje problema lutke Traje in glasbe, ki se pojavlja v okviru projekta

5.1.2 Hipoteze

Iz ciljev izpeljujemo naslednje hipoteze:

H1: Otrok učinkovito izraža svoja čustva, domišljijo, različna razpoloženja z likovnim, besednim, gibalnim in glasbenim umetnostnim jezikom.

H2: Otrok se vživlja v problem lutke, če doživetja pogloblja ob glasbi.

5.1.3 Metoda raziskovanja

Raziskavo uvrščamo med kvalitativne pedagoške raziskave. Delo je temeljilo na opazovanju otrok med poslušanjem glasbe in spremljanju različnih oblik izražanja doživetij z gibom, glasbo, likovnim ustvarjanjem ter z besedami.

5.1.4 Vključeni v raziskavo

V raziskavi je sodelovala skupina otrok iz Vrtca Trnovo, enota Karunova, skupina Miškolin.

- otroci v skupini od 5 do 6 let
- število otrok v skupini 24
 - o število deklic 13
 - o število dečkov 11

Dejavnosti sem izvajala v svoji skupini 2-krat na teden. S pomočjo sodelavke Sabine Kržič sem dejavnosti sproti zabeležila in posnela.

5.1.5 Zbiranje in obdelava podatkov

Zbiranje podatkov z opazovanjem:

- opazovanje otrok ob poslušanju skladb
- opazovanje otrok med gibanjem
- opazovanje otrok med glasbenim ustvarjanjem

Zbiranje podatkov s fotografiranjem in snemanjem:

- fotografiranje in snemanje otrok med poslušanjem
- fotografiranje in snemanje otrok med pogovorom

- fotografiranje in snemanje otrok med likovnim izražanjem, gibanjem, besednim in glasbenim ustvarjanjem

Zbiranje podatkov z intervjuji:

- otroci so mi razložili svojo upodobitev na ustvarjenih risbah in slikah
- odgovarjali so mi na vprašanja:
 - o Kaj slišijo v skladbah?
 - o Kakšne občutke jim vzbudijo določene skladbe in zvoki, ki smo jih poslušali?
 - o Kako se posluša?
 - o Kako naredimo glasbila iz rastlin?
 - o Kdo piše skladbe?
 - o Prepoznate glasbila?

Zbiranje podatkov z analiziranjem otroških likovnih izdelkov:

- pogovor ob slikah
- zapis doživljanja teme, zgodbe, dogodka ...

5.2 Rezultati in interpretacija

Priprava na poslušanje je potekala v igralnici in na Ljubljanskem barju. V naravi je oglašanje kosa vzbudilo interes otrok, kar sem izkoristila, da prisluhnemo zvokom narave. Otrokom sem povedala, kako najlažje prisluhnemo zvokom. Sama sem počepnila in zaprla oči ter otroke prosila, da pozorno in v tišini prisluhnejo, ker tako lažje slišijo petje ptice.

V igralnici sem otroke preko lutke Traje vprašala, kako se posluša glasbo:

MIHAEL (6 let): »Sedim in poslušam, ko poslušam, plešem in pojem.«

TINA (6 let): »Poslušam in sem pridna.«

EVA (6 let): »Takrat plešem, sem vesela.«

VID (6 let): »V postelji prižgem CD.«

MATEJ (6 let): »Mamica mi poje, sem vesel in nasmejan.«

KLEMEN (6 let): »Da pojem.«

Z otroki in lutko Trajo smo se pogovorili o načinih poslušanja in zakaj je poslušanje pomembno.

Poslušanje skladb je potekalo bodisi ob lutki ali brez nje. Pred prvim poslušanjem so otroci posedli preblizu drug drugega, da bi lahko zbrano poslušali. Šele z mojim posredovanjem so si poiskali prostor, ki jim je omogočal poslušanje v miru in tišini. Pri poslušanju skladbic je bil prostor rahlo zatemnjen in večina otrok se je ulegla na tla. Nekateri so samo ležali in poslušali z odprtimi očmi, drugi pa so se prepustili poslušanju miže. Skladbe sem predvajala v daljšem časovnem obdobju. Upoštevala sem tudi željo otrok po ponovnem poslušanju (kolikokrat naj ponovim posnetek iste skladbe).

Poslušali smo:

- zvoki v naravi – Ljubljansko barje
- 1. skladba Carla Orffa: Scercando in Tiercen – izbrala sem jo, ker je po značaju zelo poskočna, vesela, živahna
- 2. skladba Oliviera Messiaena: Prebujanje ptic (odlomek) – izbrala sem jo, ker je bolj abstraktna, drugačna

Otrokom sem predstavila načine, s katerimi lahko izrazijo glasbo. Otroci so se tako seznanili z vsemi možnimi načini izražanja ob poslušanju glasbe (likovno, besedno, gibno, glasbeno).

5.2.1 Zvoki Ljubljanskega barja

Z otroki smo obiskali Ljubljansko barje.

Fotografija 2: Traja v vozičku z »Miškolini«

Med raziskovanjem Barja smo v grmovju zaslišali ptička. Otroke sem vprašala, ali vedo, kdo se je oglasil. Eden izmed dečkov je pogledal v grmovje in zagledal kosa. Otroci so na moje prigovarjanje počepnili in prisluhnili glasovom v naravi. Zbrano smo poslušali skoraj minuto in bila sem presenečena, da so bili ves čas tiho in pozorni. Zastavila sem jim vprašanje, kaj smo slišali:

BOR (5 let in pol): sinica

LUCIJA (6 let): ptiček v naravi, ki stoji

MIHAEL (6 let): race, veter

JAŠA (6 let): avto

PATRICIJA (6 let): kos, letalo

NIL (6 let): Ljubljana

URŠKA (5 let in pol): kos, sinica

JANA (6 let): vrana

Deklico, ki je rekla, da sliši kosa in sinico, sem vprašala, kako ve, da sta se oglašala dva različna ptička. Odgovorila mi je, da so ptički različni in se zato različno oglašajo. Deček, ki je slišal veter, je spodbudil še druge otroke, da so začeli pihati močno kot veter. Tri deklince so stopile k meni in lutki Traji ter začele prepevati pesmici Pleši, pleši črni kos in Sinička.

Fotografija 3: Poslušanje naravnih zvokov na Barju

- likovno izražanje doživetij

Zvoke, ki smo jih slišali na Barju, smo ob pomoči diktafona poslušali naslednji dan v igralnici. Otroke sem po poslušanju spodbudila, naj narišejo, kar so slišali. Otroci so risali z mehкими svinčniki. Svinčnik sem izbrala zato, ker se izjemno subtilno odziva na najmanjše spremembe v pritisku roke. Mehkejši svinčniki bolje odražajo potezo, otrokovo razpoloženje in temperament. Omogočajo izražanje občutij in čustev ter ekspresivno risbo.

Nekateri otroci so risali za mizo, drugi pa so v skupinicah ali posamezno ležali na tleh in risali. Ko so končali z risanjem, smo se pogovorili o risbah. Z risb je razvidno, da so otroci s poslušanjem zvokov z Barja prepoznali zvoke, ki so jih v naravi slišali prejšnji dan.

Risba 1: Ptica, avto in veter, Urška, 5 let in pol.

Narisala je oglašanje ptička, avto in veter. Ker je pobarvala en del slike, ki nakazuje močan veter, dobimo zanimivo risbo s prepletanjem risarskih in slikarskih elementov. Ustvarjalnost se kaže pri motivu ptičke, kar pomeni, da ga je še posebno čustveno doživljala. Ptiček predstavlja nežnost, blagost, lepoto.

Risba 2: Veter in vrana, Jana, 6 let

Narisala je veter in vrano, ki poje. Vrana jo je s svojim oglašanjem pritegnila, kar je tudi izrazila v risbici. Povedala mi je, da so ji vrane zelo všeč. V risbici je uporabila vse možne črte (ravne, lomljene, krive, tanke in debele) v vseh mogočih smereh. Risba je svobodna in samozavestna.

Risba 3: Veter, Eva, 6 let

Narisala je veter. Narisala je veliko krivih črt. Risba kaže, da je deklica slišano močno doživljala, saj so črte poudarjene in na mnogih delih risbe zgoščene.

Risba 4: Avto in veter, Lucija, 5 let in pol

Narisala je avto, ki brni, in veter, ki šumi. Z barvanjem vetra se prepletajo na risbi slikarski in risarski elementi. Risba je kompozicijsko zanimiva (veter zgoraj, avto spodaj). Lomljene črte predstavljajo energijo in moč. V risbi je nakazan šum – pihanje vetra »ššš« in brnenje avtomobila »brum, brum«.

Druge risbe so v Prilogi 1.

- glasbeno izražanje doživetij

Po poslušanju zvokov Barja sem otroke vprašala, kako bi lahko naredili glasbo iz rastlin, ki smo jih nabrali na Barju.

JAJA (6 let): »Moj dedi zna iz trsja narediti trstenke.«

Otrokom sem zastavila vprašanje, kaj so trstenke.

MATEJ (6 let): »Da pihamo in delamo veter.«

VID (6 let): »Da močno pihamo.«

TINA (5 let in pol): »Zelo hud veter lahko napihamo.«

Poiskali smo knjigo Mire Voglar Otrok in glasba, in si ogledali trstenke.

Fotografija 4: Branje navodil ob pomoči Traje

Nato smo se lotili izdelave tega glasbila. Otrokom sem pripravila različno dolge paličice, ki so jih lepili na furnir od najkrajše do najdaljše. Nekateri so lepili drugače: od najkrajše proti najdaljši v sredini in zopet do najkrajše. Otroci so pihali v cevke bolj zvrha, zdaj v ene zdaj v druge. Ko so pihali v krajše cevke, je bil zvok višji, in nižji, če so pihali v daljše. Otroci so zvočno ilustrirali pihanje vetra. Eden izmed dečkov je bil tako izviren, da je pričel pihati na pokrovčke flomastrov, ki so bili različno dolgi. Nekateri otroci so se mu pridružili. To početje jih je na moč zabavalo.

Fotografija 5: Izdelovanje trstenk

5.2.1 Poslušanje skladbe Carla Orffa: Scercando in Tiercen

Lutka Traja je otrokom prinesla posnetek neke skladbe. Vprašala jih je, ali vedo, kdo piše skladbe.

VID (6 let): pisatelj

TJAŠA (6 let): pesnik

JANA (6 let): skladatelj

Traja je otrokom predlagala, da bi poslušali skladbo, in jim povedala, da skladatelj v tej skladbi prelije svoje občutke in doživljanje narave v glasbo. Otroci so pripravili sobo za poslušanje. Vsak si je izbral svoj kotiček, kjer je lahko v miru poslušal. Opazila sem napredek pri pripravi in interesu otrok za poslušanje. Nekateri otroci so zaprli oči, nekateri so se le udobno namestili. Poslušanju skladbe je sledil doživljajski premor. Skladbo smo poslušali še enkrat, nato so otroci verbalno izrazili svoja doživetja ob skladbi.

LUCIJA (6 let): »Ptček v naravi išče svoje prijatelje.«

EVA (6 let): »Ptčki so veseli in plešejo.«

MIHAEL (6 let): »Ptček leti nad morje in gleda ribice.«

TINA (6 let): »Videla sem ptčka v gozdu, ki se igra.«

JAŠA (6 let): »Ptčki so veseli, ker se ženijo.«

Iz izjav otrok je razvidno, da jim je bila skladba všeč in da so v njej prepoznavali petje ptic. Otroke sem vprašala, ali so slišali kak instrument. Deklica in deček sta odgovorila, da igra flavta in pojejo ptički.

- gibno izražanje doživetij

Že med prvim poslušanjem skladbe sem ugotovila, kako otroci gibajo z rokami. Deček, ki je ležal pri kavču, je oponašal dirigenta in izražal veselje ob zvokih. Po prvem poslušanju sem otroke spodbudila, naj zaplešejo ob glasbi. Otroci so izražali svoja doživetja glasbe z ustvarjalnim gibom. Gibali so se po celem prostoru, se vrteli, nekateri so se oglašali kot ptički. Izrazi na obrazih so bili sproščeni in veseli. Gib roke je nakazoval ptičja krila, ki so valovila po zraku. Deček se je približal prijatelju in ga pozdravil z glasnim žvižgom. Nekaj otrok se je zbralo v dvojice in se gibalo v obliki kroga.

Fotografija 6: Plesno izražanje gibanja ptic

Z gibanjem so otroci izrazili glasbeno vsebino, doživetja, glasba jim je pričarala ptičje petje. Izražali so razpoloženje v glasbi, glasba jih je močno prevzela.

- glasbeno izražanje doživetij

V skupino sem prinesla lončene žvrgle. Otroke sem vprašala, ali vedo, kaj sem prinesla.

MATIC (6 let): »To je piščalka.«

Otrokom sem povedala, da so žvrgle res neke vrste piščalka, ki daje značilne žvrgolelne zvoke, glede na količino vode, ki jo nalijemo v glasbilo. Deklica se je spomnila na skladbo, ki ji je pričarala ptičje petje, zato smo jo ponovno poslušali. Po poslušanju smo žvrgle napolnili z vodo in se igrali ptičke. Otroci so ustvarjali zanimive zvoke. Nekateri so »žvrgoleli« v skupinah, štirje pa so se usedli v pare in izmenično igrali, kot da bi se pogovarjali.

Fotografija 7: »Žvrgolenje« otrok

Otroke so žvrgle zelo pritegnile. »Žvrgolenje« otrok se je razlegalo po celem vrtcu. V sosednji skupini so otroci mislili, da imamo prave ptičke, in so prišli pogledat. Pridružili so se našim otrokom pri muziciranju. Žvrgle smo namestili v glasbeni kotiček, da so otrokom vedno na voljo. Za otroke je bila to nova prijetna izkušnja.

- likovno izražanje doživetij

Obiskala nas je lutka Traja z željo, da bi poslušala skladbo o ptičkih. Skupaj z lutko smo pripravili prostor za poslušanje. Že med poslušanjem so otroci z gibanjem nakazovali veselo razpoloženje. Po poslušanju sem jih spodbudila, da Traji naslikajo razpoloženje v glasbi. Za slikarsko tehniko sem izbrala slikanje s tempera barvami – le z osnovnimi barvami. Tempera barve vsebujejo zelo močan motivacijski dejavnik in imajo sproščujoč karakter. Med slikanjem sem večkrat predvajala posnetek skladbe.

Po končani dejavnosti smo se z otroki pogovorili o slikah:

Slika 1: Petje ptice, Jana, 6 let

Naslikala je ptička, ki poje. Uporabila je vse tri osnovne barve. Med barvami je najmočnejša rumena, ki potrebuje za enakomerno jakost manjšo površino. Deklica je z rumeno barvo poudarila pomembnost pri ptiču – rumeni kljun (petje ptice), oči (vid), noge (hoja). Rdečo barvo, ki izraža toploto, pa je uporabila za oglašanje ptice. Količinsko je barve zelo dobro uskladila.

Slika 2: Ptica in morje, Matej, 6 let

Naslikal je ptiča, ki leti nad morjem. Na modro barvo, ki predstavlja morje, je intuitivno nanašal toplo rdečo barvo. Tu se je srečal z barvnimi odnosi. Deček je likovni element točko uporabil za oglašanje ptice in rib v morju.

Slika 3: Ptica in majhne ptičice, Bor, 5 let in pol

Naslikal je veliko rumeno ptico in zraven veliko majhnih ptičic. Uporabljal je rumeno in rdečo barvo. Slikal je po celem formatu, kar kaže na popolno organizacijo prostora. Deček je doživel melodijo skladbe kot veliko ptico in spremljavo kot manjše ptičice.

Slika 4: Ptica v gozdu, Jaša, 6 let

Otrok je slikal ptico v gozdu. Uporabil je vse tri osnovne barve. Zgornji del slike je obarval modro, spodnji del rumeno (modro – nebo, rumeno – trava, ker ni imel zelene barve). Nanos barve s čopičem je bogat ter povezan z vidnim vtisom iz narave. Organizacija prostora je popolna, slika ima jasne obrise.

Druge slike so v Prilogi 2.

Otroci so v glasbi doživljali njeno razgibanost. V domišljiji so si predstavljali ptičke, čeprav smo ugotovili, da v skladbi slišimo igranje flavte. V likovnih izdelkih so se navezovali na predmetno slikovno gradivo, kar se je odražalo z barvami in simboli.

5.2.2 Poslušanje skladbe Oliviera Messiaena: Prebujanje ptice (odlomek)

Lutka Traja je nekega dne v skupino prišla zelo žalostna. Spomnila se je na svoj planet, ki izumira zaradi onesnaženosti okolja.

Traja nam je z glasbo želela predstaviti dogajanje na svojem planetu. Otroci so sami od sebe pripravili prostor za poslušanje in v tišini poslušali posnetek. Glede na razvojno stopnjo otrok sem posnetek skrajšala na 1,13 minute in pri tem pazila, da sem ohranila zaokrožen del skladbe. Poslušanju je sledil doživljajski premor.

- besedno izražanje doživetij

Izjave otrok po poslušanju:

PATRICIJA (6 let): »Svet je izumrl in je Traja tekla dol k nam, da poišče rastline. Glasba je tako žalostna.«

VID (6 let): »Svet je izumrl, Traja je jokala. Tam so uničili vse koše za smeti.«

MATIC (6 let): »Planet je onesnažen, grd.«

NIL (6 let): »Glasba je tako žalostna.«

NATAŠA (6 let): »Glasba je jezna, hudobna.«

DANIJELA (6 let): »Strah nas je bilo.«

BOR (5 let in pol): »Pošast se je dvignila.«

Skladbo smo poslušali še enkrat, in sicer v času počitka. Opazila sem, da so otroci še bolj pozorno poslušali skladbo, in ni jih bilo več strah, ampak so že predvidevali zvočne dogodke. Izjave otrok so se razlikovale od prvega poslušanja.

VID (6 let): »Svet je spet živ, ni za zmeraj umrl.«

MATEJ (6 let): »Žalost bomo mi pregnali s planeta. Jaz že vidim veliko rastlin in vesele otroke.«

PATRICIJA (6 let): »Meni je zelo napeto in bo tudi malo žalosti.«

- likovno izražanje doživetij

Pred ponovnim poslušanjem skladbe sem otrokom povedala, da bomo po poslušanju skladbe narisali, kar so slišali. Kot slikarsko tehniko sem izbrala risanje s flomastri. Flomastri omogočajo intenzivne barve, nastanejo intenzivne linije. Omogočajo pa tudi natančnost in

risanje oblikovnih risarskih podrobnosti. Po končanem risanju smo se pogovorili o tem, kaj so narisali.

Fotografija 8: Likovno izražanje doživetij po poslušanju

V risbica prevladujejo predmetne vsebine, ki so povezane z glasbenim primerom. Risbice bi lahko razdelila na:

1. Risbice, pri katerih je glasba spodbudila, da otrok zaznava čustva in problem Traje

Risba 5: Žalostna in jezna Traja, Tina, 5 let in pol

Narisala je žalostno in jezno Trajo. Uporabila je različne črte (mehke, trde) in jih povezala z vidnimi vtisi. Risba je v svetlih in temnih barvah, v delu se čuti kontrast. Valovita črta – Trajini lasje – poudarja strah in nemir.

Risba 6: Žalostna vesoljka Traja, Eva, 5 let in pol

Narisala je žalostno vesoljko Trajo. V risbi se prepletajo slikarski in risarski elementi. Uporabljala je svetlenje in temnenje barv. Modro hladno barvo je uporabila za Trajin obraz, ki izraža žalost. Valovite črte na glavi predstavljajo strah in nemir. Pojavlja se talna črta, ki določa prostor. Traja izstopa iz risbe, kar se kaže v njeni barvitosti. Zgodba Traje se je deklice čustveno dotaknila, kar je razvidno s slike.

Risba 7: Žalostna Traja, Daniela, 6 let

Risba predstavlja Trajo, žalostno, ker izumira njen planet. Ima jasne oblike, na obrazu se pojavlja več detajlov (oči – trepalnice). Deklica je uporabila več različnih barv. Na risbi prevladujejo hladne barve, kar dokazuje, da je deklica zgodbo Traje čustveno podoživela.

2. Risbice, pri katerih je glasba spodbudila razmišljanje o ekologiji – onesnaženosti

Risba 8: Jeza in Strah, Nataša, 5 let in pol

Risba je narisana v vijoličasti barvi (hladna barva), ki izraža jezo in strah. Na risbi sta dva obraza: levo jeza, desno človek, ki ga je strah jeze, ker meče odpadke na tla. Tu gre za bogato uporabo črt, ki so povezane z doživljanjem. Risba je kompozicijsko zanimiva.

Risba 9: Metanje odpadkov v koš in na tla, Vid, 6 let

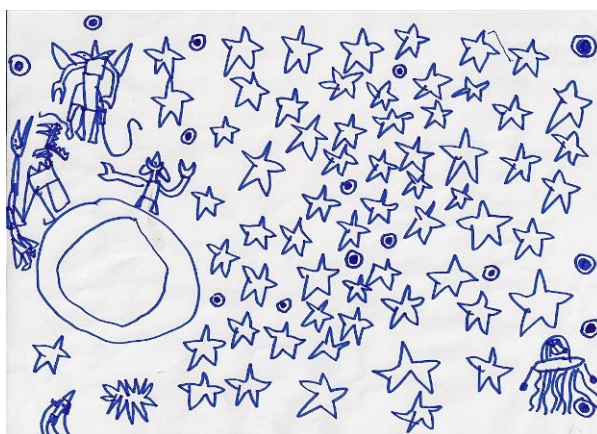
Narisal je sebe, kako meče odpadke v koš, in dva človeka, ki mečeta smeti na tla. Svojo podobo je narisal večjo, z žalostnim izrazom. Risba je v črni barvi, kar pomeni žalost, ki ga preveva. Risba nakazuje reševanje problema z bolj odgovornim ravnanjem z odpadki. V njej so razpoznavne različne oblike (krog, elipse, kvadrat).

Risba 10: Žalost, strah in ovenele rože, Matej, 6 let

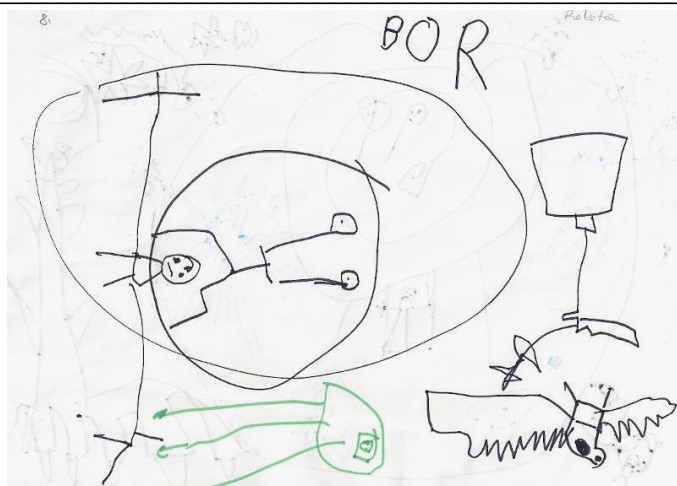
Narisal je žalost in strah ter ovenele rože. Risbico je narisal v modri, hladni barvi. Problem onesnaženosti planeta je poudaril z debelino črt na risbi, ki prikazujejo ovenelost rož. S tem je hotel opozoriti na ta problem.

3. Risbice, kjer je glasba spodbudila domišljijo

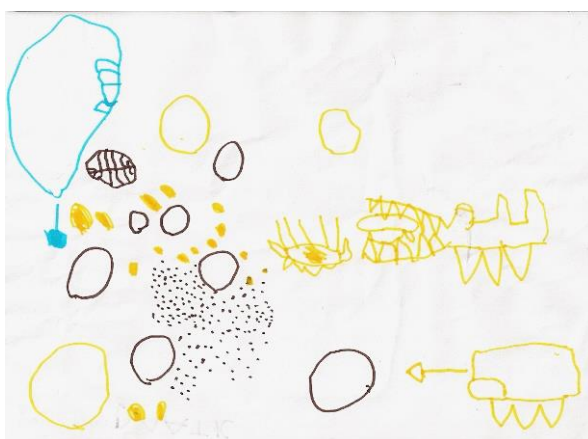
Risba 11: Planeti in vesoljske pošasti, Klemen, 5 let in pol

Ob glasbi se je vživel v domišljijijski svet vesolja. Narisal je majhne planete in vesoljske pošasti. Risbica je zanimiva, ker je polna drobnih detajlov. Deček uporablja različne kompozicijske rešitve, nazoren razgiban ritem, zanimivo ravnoesje, popolno organizacijo prostora.

Risba 12: Vesolje, raketa, pošasti in pojoče sonce, Bor, 5 let in pol

Risal je vesolje, planete, raketo, pošast in sonce, ki poje. V raketi je lutka Traja, ki pluje na Zemljo. Risal je v črtno modri barvi, prostor je zapolnjen z detajli. Uporabil je različne oblike črt, risba ima jasne obrise.

Risba 13: Vesoljska ladja, pošasti in planeti, Matic, 6 let

Narisal je vesoljsko ladjo, planete in vesoljske pošasti. Točke v kompoziciji dajejo globino risbi. Uporabil je več barv, razgiban ritem in bogato paleto črt.

Druge slike so v Prilogi 3.

Glasbena vsebina v sliki postane vidna; otroci so sproščali fantazijo. Svoja doživetja so sporočali z barvami in oblikami. Prevladujejo modro-hladne barve, ki izražajo žalost, strah, zaskrbljenost. Gre za usklajenost risb z glasbo in njenim značajem.

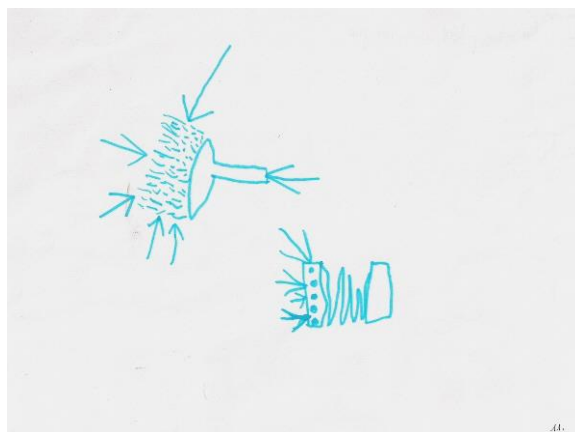
Likovno izražanje je bilo povezano s prisotnostjo lutke Traje in njeno zgodbo, kar se je videlo z risbic.

Zanimalo me je, kako bodo otroci likovno izražali doživljanje glasbe brez prisotnosti lutke in njene zgodbe. Preden so otroci začeli risati, sem napovedala, da bomo poslušali, nisem pa jim povedala naslova skladbe. Rekla sem jim samo, naj bodo pozorni le na to, kaj slišijo. Že med poslušanjem samim so zaslišali klavir, violino, flavto, trobente. Po končani skladbi sem jih prosila, naj slišano tudi narišejo.

Risba 14: Igranje na klavir in flavto, Jana, 6 let

Narisala je dve deklici, ki igrata na klavir in flavto. Z notami, ki prihajajo iz glasbila, je nakazala menjavo instrumentov v skladbi in njihove različne melodije. Sklepam, da se je deklica že srečala z osnovami glasbene abecede.

Risba 15: Zvok trobente in klavirja, Klemen, 5 let in pol

Narisal je trobento in klavir. S puščicami je narisal smer pihanja v trobento in izhod zvoka iz nje ter kje pritiskamo na tipke klavirja. Zvok klavirja se širi do stene. Po risbi se vidi, da otrok določene abstraktne pojme že razume.

Risba 16: Glasbeni vrtiljak, Michael, 6 let

Narisal je glasbo, ki se vrti. V skladbi je zaznal jakost zvoka, ki se postopno zmanjšuje, kar je nakazal z zeleno pobarvano sredino, oddaljevanje pa je prikazal z valovitimi črtami. Narisal je tudi prečrtanega dečka in zraven violino, kar pomeni prepoved igranja na violino za otroka. Deček v svoje izražanje vnaša simbole. Tudi ta deček razume določene abstraktne pojme.

Ostale slike so priložene v Prilogi 4.

Ugotovila sem, da je odsotnost lutke vplivala na glasbeno doživljanje otrok, kar je razvidno z otroških risbic. Pri poslušanju glasbe brez lutke Traje so otroci v večji meri izražali prepoznavanje zvoka in zvočne barve. V skladbi so prepoznavali instrumente, glasbeno zasedbo; izstopala pa je zadnja risbica, ki je močno domišljajska.

- gibno izražanje doživetij

Ob prisotnosti Traje smo poslušali skladbo Oliviera Messiaena Prebujanje ptic. Deklica in deček, ki sta ležala na blazini, sta se začela spontano gibati. Deklica se je gibala v ritmu s celim telesom, deček pa je ponavljal gibe za njo. Na glasbo sta se odzivala z glasovi. Na koncu sta dejala, da je glasba žalostna. Poslušanju glasbe je sledil glasbeni premor. Po ponovnem predvajanju glasbe so se začeli otroci gibati po prostoru. Glasba jih je vodila, da so izražali svoje občutke in doživetja. Mimika obraza je nakazovala žalost, tudi glave otrok so bile sklonjene in uprte v tla. Neka deklica je imela zaprte oči in ušesa si je pokrila z rokami.

Povedala mi je, da jo je strah te glasbe. Opazovala sem dečka, ki se je na glasbo odzival s premikanjem telesa naprej in nazaj in nihanjem rok. Nekateri otroci so si z rokami zakrili oči, kot da bi jokali, in se počasi gibali po prostoru.

Fotografija 9: Doživljanje žalosti ob glasbi

Opazila sem, da nekaterim otrokom ob snemanju s kamero postane nerodno, kar vpliva na izražanje in ustvarjanje z gibom. Skladba je bila za otroke precej abstraktna; čustva so izražali silovito, s celim telesom in kretnjami. Večina otrok je občutila žalost, zato so bili njihovi gibi togi, težki, počasni. Gibne vzorce bi lahko uvrstila v dve skupini. V prvo skupino bi uvrstila gibanje, ki ponazarja dogajanje v povezavi z lutko Trajo (deček je kazal, kako so rože ovenele in je Traja jokala). Druga skupina otrok pa se je gibala po ritmu skladbe.

Čez nekaj dni smo skladbo poslušali brez prisotnosti lutke in napovedi skladbe. Po poslušanju sem otroke spodbudila, da se izrazijo z gibom, v katerega se nisem vključevala, ampak sem otroke le opazovala. Najprej so posnemali drug drugega, se opazovali in po večkratnem poslušanju svoje gibe dopolnjevali z novimi ustvarjalnimi gibi. Ugotovila sem, da gibi niso bili več vezani na doživljanje lutkine zgodbe, ampak so prikazovali doživljanje glasbenih prvin. Gibno izražanje je bilo skladno z zvočnimi informacijami. Izraznost gibov so povezali z ritmom, predvsem pa so glasbo začutili in jo izrazili s plesom.

Fotografija 10: Gibalno izražanje ritma skladbe

- glasbeno izražanje doživljanja

Po gibalnem ustvarjanju sem otroke spodbudila, da sami ustvarijo svojo glasbo. V skupini imamo glasbeni kotiček, v katerem so mali instrumenti (cin cin dongi, pinke ponke in drdrala, zing zongi, bamberbami, brenkalca, pih-puh pihalke), nekaj glasbil Orffovega instrumentarija, knjige o glasbi, kljunasta flavta, CD-predvajalnik in zgoščenke z otroško glasbo. Vsak otrok si je izbral svoj instrument; otroci so se spontano razdelili po skupinah in glasbeno ustvarjali. Vsaka skupina je pripravila svojo zvočno sliko.

Fotografija 11: Ustvarjanje glasbe na male instrumente

Deklice na sliki so ustvarjale lastno skladbo. Ritem so prilagajale melodiji deklice, ki je igrala na zvončke. Glasba jih je zelo pritegnila, saj so igrale skoraj 10 minut.

Dečka sta ustvarjala izmišljijo. Eden je igral na brenkalce, si izmišljal besedilo o planetih, drugi pa ga je spremljal s trianglom. Besedilo govori o Trajinem planetu.

Pesem o Traji:

Traja je lepa,
lepa kot suhica zlata,
kako je lepa.
Planet je bil strašen
in zelo teman.
Na planetu so bile rože
vse črne.
Traja je k nam prišla
po rože in kačjega pastirja.
Mi smo poiskali
rože za Trajo
tra-la-la, hop-sa-sa.

Fotografija 12: Izmišljanje in spremljava pesmice

Našemu muziciranju se je pridružila tudi Traja, ki je otroke opazovala in spodbujala. V naslednjih dneh smo se igrali glasbeno didaktično igro koncert in nanj povabili otroke sosednje skupine.

5.2.3 Preverjanje hipotez glede na dobljene rezultate

HIPOTEZA 1: Otrok učinkovito izraža svoja čustva, domišljijo, različna razpoloženja z likovnim, besednim, gibnim in glasbenim umetniškim jezikom.

Hipotezo lahko potrdim, saj je v celoti dokazana z dosežki otrok na gibalnem, likovnem, besednem in glasbenem področju. Že ob prvem poslušanju glasbe so otroci s spontanimi gibi nakazovali doživljanje glasbene vsebine. Svoja razpoloženja in čustva so sporočali z ustvarjanjem glasbenih zvokov z igranjem na instrumente (žvrgle, trstenke, pozdrav z

žvižganjem, pihanje v pokrovčke flomastrov ...) in besednimi izmišljijami. Pri likovnem izražanju so glede na vsebino skladbe izbirali različne barvne kontraste, oblike in nakazovali različna razpoloženja z barvnimi odnosi (topla, hladna barva). Gre za usklajenost risb z glasbo in njenim značajem. Tudi pri opisovanju čustev z besedami je bilo vidno izražanje doživetij (»Glasba je žalostna, strah nas je.«).

HIPOTEZA 2: Otrok se lažje vživlja v problem lutke, če doživetja pogloblja ob glasbi.

Hipotezo v celoti potrjujem. Lutka otrokom predstavlja prijatelja in je ves čas prisotna v oddelku. Otroci so na lutko čustveno navezani in do nje gojijo empatijo. Njena zgodba v povezavi z doživljanjem glasbe sproži močnejša čustva, kar se kaže v izražanju na različnih umetniških področjih. V ospredju likovnega in besednega izražanja je lutka Traja, ki je žalostna in išče pomoč.

5.3 Povzetek rezultatov

Predstavila bom glavne značilnosti rezultatov, ki se navezujejo na otrokovo doživljanje glasbe in izražanje doživetij. Pri doživljanju glasbe z različnimi umetnimi jeziki so bili v ospredju čustvene reakcije in različna razpoloženja, ki so jih izrazili kot ugodje/neugodje.

Ob poslušanju zvokov v naravi in poslušanju obeh skladb se je glasbeno doživljanje kazalo v spontanem gibu in glasovnem odzivanju. Čustva so otroci izražali z držo telesa in mimiko obraza. Poslušanje skladbe Scercando in Tiercien so spremljali s smejočimi se obrazi, medtem ko so skladbo Prebujanje ptic izražali z mrkim izrazom, povešenimi pogledi. Poleg čustev so se otroci odzivali tudi na vsebino skladbic in posamezne značilnosti zvoka, kot je npr. tempo. V ritmu glasbe so plesali, dvigovali roke. Gibanje je bilo ves čas prevladujoče izrazno sredstvo, ki je omogočalo svobodno otroško kreativnost.

Na zvoke iz narave in skladbi so se likovno odzivali z izbiro likovne tehnike (svinčnik, flomastri, tempera barve). Pri likovnem izražanju glasbe so se kazale čutne percepcije oblik, likovni odnosi, harmonija, ravnotežje. Risbe in slike so bile usklajene z glasbo in njenim značajem. Komplementarne elemente (tople – hladne barve) so uporabljali za sporočanje veselega in žalostnega razpoloženja v glasbi. Tople barve (rdeča, rumena, oranžna) so izražale

doživljanje prijetnih občutij, medtem ko so bile hladne barve (modra, vijolična, zelena) v ospredju pri doživljanju neprijetnih občutij.

Otroci so besedno izražali svoja doživetja tako, da so pripovedovali, kaj so slišali v naravi in v skladbah. Z besedami so označevali razpoloženje v skladbah in ugotavljali nekatere zvočne značilnosti (hitrost, razgibanost skladbe, glasnost instrumentov). Otroci so glasbena doživetja ubesedili tudi z besednimi izmišljijami (zgodba Traje, pripovedovanje o pticah).

Otroci so doživljanje glasbe izražali tudi z glasbenim ustvarjanjem:

- z raziskovanjem zvokov (trstenke, žvrgle),
- z eksperimentiranjem z glasom (žvižganje, spontano oglašanje ob glasbi),
- otroci so ustvarjali glasbo z različnimi instrumenti in pripravili zvočno sliko po poslušanju skladb,
- ob igranju na instrumente so si izmišljali melodijo in besedilo,
- sami so izdelovali glasbene instrumente (trstenke).

Če ob glasbi nastopi lutka, ki v okviru projekta predstavi svojo zgodbo in svoj problem, otrok glasbo doživlja drugače. S tem, ko lutka Traja predstavi svoj problem in zaprosi otroke za pomoč, sproži v otrocih proces empatičnega vživljanja: nagovori njihovo čutno in čustveno doživljanje. Otroci so sposobni dojeti stališča lutke, vedo, da je lutka v stiski, in si to stisko intuitivno prizadevajo zmanjšati.

Otroci so z besednim in glasbenim izražanjem prišli do rešitve Trajinega problema. Narisali pa so tudi risbe z ekološko vsebino.

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Poslušanje vključuje spodbujanje doživljanja glasbe in razvijanje zavestnega zaznavanja njenih značilnosti. Z ustrezno izbiro zvočnih primerov, ki upoštevajo glasbeno-razvojne značilnosti otrok in izhajajo iz meril umetniške vrednosti glasbenih del različnih obdobj in okolij, razvijamo sposobnost ustvarjalne komunikacije z glasbenim delom. Cilj poslušanja je prebujanje zvočne zaznave ter odkrivanje in vrednotenje izraznih in oblikovnih glasbenih elementov.

Predšolski otroci najpogosteje izražajo doživetja in predstave glasbenih del gibalno, likovno, verbalno, pa tudi glasbeno.

Gibalno izražanje – Glasba in gibanje sta za otroka nedeljiva celota. Otroku lahko z gibanjem izraža glasbene vsebine, doživetja glasbenih del in posamezne značilnosti zvoka.

Likovno izražanje – Otroku likovno izraža glasbene vsebine, doživetja glasbenih del, posamezne značilnosti zvoka, posamezna glasbila, glasbenike ...

Besedno izražanje – Otroku se besedno izraža tako, da pripoveduje ali obnovi vsebino pesmi ali programske skladbe, z besedami označi razpoloženje v skladbi ali ugotavlja nekatere zvočne značilnosti skladbe.

Glasbeno izražanje – Otroku čuti potrebo po svobodnem igranju, kar je posledica otrokovega raziskovanja instrumenta ali pa je posledica čustvenega stanja otroka.

S sodelavko in kolegico Polonco Gabriel sva na podlagi rezultatov, ki sva jih dobili v obeh skupinah, ugotavljali, da je kljub isti zasnovi projekta prihajalo do razlik. Že v pripravi in poteku dejavnosti je bila vidna drugačna procesna pot. To pojasnjujejo razlike v starosti otrok, njihovem številu, interesih, motivaciji, razvojnih zmožnostih ...

Če ob glasbi nastopi lutka, ki v okviru projekta predstavi svojo zgodbo in svoj problem, otroku glasbo doživlja drugače. S tem, ko lutka Traja predstavi svoj problem in zaprosi otroke za pomoč, sproži v otrocih proces empatičnega vživljanja. S tem nagovori otrokovo čutno in

čustveno doživljanje. Otroci so sposobni dojeti stališča lutke, vedo da je lutka v stiski in si njeno stisko intuitivno prizadevajo zmanjšati.

S poslušanjem glasbe se razvija domišljija, ki je po mnenju A. Einsteina pomembnejša od znanja. Razvijajo se predstave, spodbujajo se inventivnost, kritično mišljenje in kreativnost. In kreativni ljudje imajo prednosti, saj so domiselni in sposobni reševati probleme na vseh področjih, ne le v glasbenem svetu. Zato si je treba prizadevati za aktivno poslušanje glasbe, ki naj postane prednost.

7 VIRI IN LITERATURA

1. Ajtnik, M. (2001). Izzivi poslušanja glasbe. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Borota, B. (2006). Glasbene dejavnosti in otrokove zmožnosti v zgodnjem obdobju. Koper, Študijska gradiva.
3. Borota, Geršak, Korošec, Majaron. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper, Univerza na Primorskem.
4. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.
5. Manasteriotti, V. (1983). Prva srečanja z glasbo. Ljubljana, DZS.
6. Oblak, B. (1987). Ustvarjalno učenje v glasbeni vzgoji na stopnji razrednega pouka osnovne šole. Ljubljana. Doktorska dizertacija Akademije za glasbo.
7. Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulumu za vrtce. (2001). Maribor, Založba Obzorja.
8. Pahlen, K. (1979). Poslušam in razumem glasbo. Ljubljana, Dopisna delavska univerza.
9. Pesek, A. (1997). Otroci v svetu glasbe. Ljubljana, Založba Mladinska knjiga.
10. Plut-Pregelj, L. (1990). Učenje ob poslušanju. Ljubljana, DZS.
11. Rotar Pance, B. (2006). Motivacija – ključ h glasbi. Nova Gorica, Educa.
12. Voglar, M. (1980). Kako približamo otrokom glasbo. Ljubljana, Dopisna delavska univerza.
13. Voglar, M. (1989). Otrok in glasba. Ljubljana, DZS.
14. Vrlič, T. (2001). Likovno-ustvarjalni razvoj otrok v predšolskem obdobju. Ljubljana, Debora.
15. Vrtec Trnovo (2008/09). Zapisniki internega izobraževanja Vrtca Trnovo. Ljubljana, Interna gradiva.